

338.1(47.925)

5-84

1927

071120

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՅԵՐԶՆԿՅԱՆ

== Մ Ե Ր ==
ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻՑ

ՀՈԳԻՈՂԿՈՍԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ - 1927

338-1(47.929

Ե - 84

ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՄԲ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

«ԳՅՈՒՂԱՑՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»-Ի

ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԳՐԹԵՐԸ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՅԵՐԶՆԿՅԱՆ

1. Ուղեցույց ամսանային և ամսացավորի 50 կ.
3. Հ. Փիբուլմյան յեկ Ս. Մելիոնյան. — Ինչպե՞ս
ձեռնառու յե գործարանում յուզ և շվեյց.
պանիր պատրաստելը 3 »
4. Հ. Փիբուլմյան. — Խոտարույսերը և նրանց
մշակութան յեղանակները (սպառ.) 10 »
5. Խ. Ավգալբեգյան. — Հ. Ս. Խ. Հ. Հողային
Որենագրերը, բացատրական հարց ու պա-
տասխաններով. մասն առաջին, աշխատավո-
րական հոգոցտագործություն (սպառված) 40 »
6. Պ. Հեբիմյան. — Թվեհուռ մշակությունը 10 »
7. Պ. Հեբիմյան. — Շեքամի վորդը, նրա կերա-
կերին ու ինամբը 10 »
8. Խ. Յերիցյան. — Կաթնատնտեսության գործ-
նական ձեռնարկ, մասն առաջին (64 նկ.) 1ռ. 50 »
9. Վ. Մելիք-Շահնագարյան. — Ծխախոտի մշա-
կությունը 20 »
10. Ս. Ֆրիդլիհ. — Տասը պատգամ անասնապահին 20 »
11. Խ. Յերիցյան. — Անհատական, թե՛ կոոպ. կաթ-
նատնտեսություն 10 »
12. Հ. Հարություն. — Բաարակ, կնքիր պայմա-
նագիր (չափածո) 5 »
13. Մ. Թումանյան. — Շարքացանքը և նրա նշա-
նակությունը 15 »
14. Խ. Յեր. Ներսիսյան. — Ինչպե՞ս մշակել խա-
ղողի այգիները (28 նկարով) 35 կ.
15. Յերենես զեպի գյուղ. — Անդրկովկաս-
յան Յերկրային Կոմիտեի բանաձևը գյու-
ղացիական հարցի մասին, [redacted]
նախաբանով (սպառված) 14 »

ՄԵՐ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻՑ

ՀՈՂԺՈՂԿՈՄԱՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1927

2490

13320

ՅԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Ներկա գրքույկը արժարժում է այն խնդիրները, վոր մի տարի առաջ քննության է առնել գյուղատնտեսական յերկրորդ համագումարը:

Ճիշտ է, հարցերի մի մասը լուծված է արդեն, բայց ընդհանուր առմամբ հիմնականները նրանցից դեռ ծառացած են մեր առաջ, ունեն այժմեականութուն յեվ նրանց լուծումը դարձել է հրամայական պահանջ:

Այդ հարցերն ընթերցող լայն խավերի ուշադրությանը ներկայացնելու համար է, վոր հրատարակության է հանձնվում գրքույկս:

Խմբ. ԿՈՒԼԵԳԻԱ

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՅԵՐ

Չափազանց կարևոր և հիմնական խնդիրներով զբաղվեց գյուղատնտեսական համագումարը: Մեր գյուղատնտեսությունն անելիքներն ու հեռանկարները շեշտվեցին իրենց ամբողջ ծավալով, մանրամասն քննություն անվեցին գյուղատնտեսական կուլտուրաների տարբեր ճյուղերը, նրանց զարգացման ուղիները ու միջոցները:

Հիմնական հարցը՝ մանրակրկիտ փորձնական ուսումնասիրության խնդիրն էր: Մեր յերկիրը չի ուսումնասիրված: Ցարական կառավարությունն աչք տեսակետից վոչ մի աշխատանք չի կատարել, դաշնակցականներն իրենց իշխանության ուժը չբերեց չեն մտածել յերկրի տնտեսության զարգացման մասին, բնականորեն չեն զբաղվել յերկրի ուսումնասիրության խնդիրներով:

Հասկանալի չե, քանի վոր մեր առաջ զրված ե տնտեսության կազմակերպումը, նրա զարգացումն ու վերելքը, ապա նրա ուսումնասիրության խնդիրը մեր առաջ պիտի ծառանա իբրև մի հրամայական պահանջ: Գյուղատնտեսության ասպարիզում օռանց հիմնական ուսումնասիրության, առանց փորձնական-գիտական աշխատանքի հնարավոր չե տարբեր կուլտուրաների զարգացումը և նրանց ռացիոնալ կազմակերպումը:

Մեր յերկրի հողային և կլիմայական պայմանների ուսումնասիրությունը գյուղատնտեսական տարբեր կուլտուրաների ուսումնասիրության ու նրանց համապատասխան կիրառման և զարգացման անհրաժեշտ նախապայմանն է: Դրան զուգընթաց գյուղատնտեսության չլերաքանչյուր առանձնահատուկ ճյուղի մանրակրկիտ ուսումնասիրությունը միայն հնարավորություն կտա նրանց զարգացման ուղիները ճիշտ կերպով վորոշելու և

նշելու այն տիպերը, վորոնք կհամապատասխանեն մեր տեղական պայմաններին:

Համագումարն առանձնապես շեշտեց այդ կարևոր բացը և վորոշեց ուսումնասիրել այս տարվա ծրագիրը:

ա) Հողային պայմանների լայն ուսումնասիրություն, վորը կատարվելու չե Պետպլանի ղեկավարությունը, պրոֆեսսորներ Զախարովի և Հողօգտագործման մասնագիտական ուժերի միջոցով:

բ) Անասնապահության ուսումնասիրություն. այս աշխատանքը տարվելու չե պրոֆ. Լիսկունի ղեկավարությամբ:

գ) Այս տարի ինքնուրույն կերպով պիտի ուսումնասիրվի ձիաբուծությունը՝ հատուկ մասնագետների միջոցով:

դ) Այգիների մասսայական ուսումնասիրություն՝ վորոշելու համար ֆուսսատուների տեսակներն, առանձնապես պարզելու համար, թե՞ գոյություն ունի մեղանում ֆիլոքսերա, թե՞ վոչ:

Այս մի չափազանց կարևոր խնդիր և, վորովհետև յեթե ձեռք չառնվեն համապատասխան միջոցներ, ապա ֆիլոքսերան մուտք գործելով Հայաստան կարող է մեր ալգեբորությունը կործանել: Առաջադրված այս հարցերն այս տարվա ընթացքում ուսումնասիրվելիք խնդիրներ են, վորոնք պիտի կատարվեն մինչև աշուն, սակայն համագումարը կանգ առավ այն մտայուն հիմնարկների վրա, վորոնք գիտական-ուսումնասիրական նշակություն ունեն:

Առանձին ուշադրություն դարձվեց կենտրոնական լաբորատորիայի ուսումնասիրական աշխատանքների, ապա փորձադաշտերի միջոցով կատարվելիք հետազոտությունների վրա: Այս տարի կազմակերպվելու չե յերկու խոշոր փորձադաշտ—Լենինականում և Եջմիածնի գավառում—հացահատիկների և բամբակի ուսումնասիրության համար: Միաժամանակ հիմնվելու չե **ալպյան կայան**՝ ալպյան կուլտուրաներն ուսումնասիրելու համար և **գինեգործական կայան**՝ գինեգործությունն ու ալգեբորությունն ուսումնասիրելու համար:

Համագումարի այս ծրագրի կիրառումը հնարավորություն կտա մեզ՝ մեր ագրոնոմիական աշխատանքների ընթացքում խուսափելու սխալներից:

Համագումարը շոշափեց նաև գյուղատնտեսական շրջանացման խնդիրը: Նախ շրջանացման տեսակետներից Հայաստանի

տնտեսությունը չի կարելի վերցնել իրեն մի ինքնամփոփ տնտեսություն:

Մեր շրջանացումը պիտի սերտ կերպով կապվի Անդրկովկասյան ֆեդերացիայի և համամիութենական շրջանացման հետ: Շրջանացման պրոցեսում նկատի պիտի առնել շուկաների և սպառման հարցը: Մեր յերկրի գյուղատնտեսական կուլտուրաների ապրանքայնությունը (товарность) չափազանց մեծ է, ուստի շուկաների ու սպառման խնդիրը հիմնական նշանակություն ունի այս կամ այն կուլտուրայի զարգացման տեսակետից: Ուստի շրջանացումը նկատի պիտի առնի ամենից առաջ համամիութենական շուկայի պահանջները և այն ել վոչ թե ժամանակավոր, այլ տևական պահանջները: Մյուս կողմից նկատի պիտի առնել մեր յերկրի արդյունաբերության զարգացման պահանջներն ու հեռանկարները:

Մեր յերկիրն առաջիմ գյուղատնտեսական յերկիր է, սակայն սակավահող: Աճող ազգաբնակչության տնտեսական կարիքները պիտի բավարարվեն մի կողմից գյուղատնտեսության ինտենսիֆիկացիայով, իսկ վոր ամենակարևորն է, յերկրի արդյունաբերության հետագա զարգացմամբ:

Համագումարը շեշտեց այն կարևորությունը, վոր ունի կոոպերացիան գյուղատնտեսության ասպարիզում: Մտածել գյուղատնտեսության ինտենսիֆիկացիայի և մեքենայացման մասին, առանց կոոպերացման, անհնար է: Միմիայն կոոպերացման ուղիով հնարավոր է զարգացնել գյուղում տնտեսությունը: Մեր գյուղատնտեսական կոոպերացիան նոր է, նա ընդամենը մեկ է կես տարվա հասակ ունի, սակայն այդ կարճ ժամանակում գյուղատնտեսության կազմակերպության պրոցեսում նա իր պատվավոր տեղն է գրավել և զբաղեցրել է առողջ հիմքի վրա: Կոոպերացիան, իհարկե, հսկայական անելիքներ ունի: Նա ունի և վորոշ թերություններ, վորոնք սակայն բղիթում են որպեսզի պայմաններից:

Հողօգտագործման ամբողջ ագրանոմիական պերսոնալը պիտի սերտ կերպով շաղկապված լինի Հայգյուղկոոպի հետ:

*
* *

Համագումարն ավելի մանրամասնորեն կան առավ գյուղատնտեսական տարբեր կուլտուրաների ասպարիզում կատարված

աշխատանքների, նրանց ներկա վիճակի, հեռանկարների և այն ուղիի վրա, վորով նա պիտի ընթանա, և այն գործնական ու գիտական աշխատանքների վրա, վորոնք նպաստելու չեն նրա վերելքին:

Առանձնահատուկ ուշադրություն դարձվեց անասնապահության ներկա վիճակի և նրա հետագա զարգացման վրա: Մանրամասն շոշափվեցին այն խնդիրները, վորոնք առնչություն ունեն անասնապահության զարգացման հետ և մշակվեցին այն գործնական միջոցները, վորոնք առաջիկայում պետք և կիրառվեն: Անասնապահության զարգացման հիմնական խնդիրներն են համարվում. —

ա) **Ֆրսեների հարցը.**—Մեր յերկիրը հարուստ է ալպյան արոտներով, սակայն արոտների հետ կապված են մի շարք հարցեր, վորոնք չեն չլուծվին, ապա մեր արոտները չեն կարող կատարել մեր տնտեսության նրանց վերապահած դերը:

Նախ՝ քոչվորների հարցը. պարզ է, վոր քոչվորական տնտեսությունը հետամնաց, նոստադական ձևի տնտեսությունն յե. անհրաժեշտ է նրան վերջ տալ և անցնել նորմալ, նստակյաց անասնապահության: Մյուս կողմից, բնականաբար, պիտի աստիճանաբար վերջ տալ Ադրեկանից մեր լեռները բարձրացող հսկա քոչվորությունը և արոտները հատկացնել տեղական սակավահող ու արոտապահաս աղգաբնակությունը:

Իհարկե, այս հարցը չի կարող լուծվել վարչական կարգով, գրչի մի հարվածով: Նա քիչ-շատ յերկարատև պրոցեսի խնդիր է, վորի լուծման ճանապարհը՝ Անդրկովկասի շրջանացումն է:

Դաշտավայրի աղգաբնակության տնտեսական զարգացումը պիտի ընթանա տեղի հողային պայմաններին համապատասխան: Անդրկենտրոնական այս ուղղությամբ համապատասխան վորոշում արդեն կայացրել է և տարեցտարի կրճատվում են Ադրեկանից չեկող քոչվորների տրամադրության տակ գտնվող արոտները և տրամադրվում են տեղական աղգաբնակության:

Թե ցարական կառավարության և թե դաշնակցականների որոք արոտները շահագործվել են անկանոն կերպով և նրանք հետզհետե քայքայվում են, կորցնելով իրենց ունակությունը՝ ամբողջովին կամ մասամբ: Խորհրդային իշխանության որոք ևս այդ խնդիրը դեռ չի կարգավորված: Անհրաժեշտ է արոտների լայն ուսումնասիրություն կատարել և ապա մշակել ոգտագործ-

ման նորմաներ: Այս խնդրի լուծումը կարևոր է անտառների պահպանման տեսակետից: Մեր անտառների քայքայման պատճառներից մեկն էլ—անտառներում գտնվող ձմերանոցներն են:

Մենք աստիճանաբար վերացնում ենք ձմերանոցները և սահմանափակում անտառներից ոգտվելու իրավունքը: Այս նըպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է անասնապահության համար հատկացնել նոր վայրեր:

Խոշոր նշանակություն ունի դեպի արոտները տանող ճանապարհների և արոտներում գտնված ջրի խնդիրը, վորն անասնապահության զարգացման կարևոր ազդակներից մեկն է: Համագումարը շեշտեց, վոր պիտի աստիճանաբար ստեղծել հանդիճանապարհներ:

բ) **Ռացիոնալ կերի չեվ ևրա պահպանման խնդիրները.**—Մեր գյուղացին չի ըմբռնել ռացիոնալ կերակրման հսկայական դերը: Բազմաթիվ շրջաններում, բազմաթիվ գյուղացիների մոտ կազմակերպվել է ռացիոնալ կերակրում, վորը հսկայական հետևանքներ է տվել: Համագումարը շեշտեց, վոր այս աշխատանքը պիտի ավելի լայնացնել:

Մեր յերկրում կերի պահաս է զգացվում:

Նախ՝ անհրաժեշտ համարվեց կերի արտահանումն արգելել և յերկրորդ՝ կերի պատրաստման մասին հոգալ: Խոտացանությունը արդեն աստիճանաբար դառնում է մասսայական յերևույթ: Համագումարը կարևոր է համարում, վորպեսզի ազդորոմիական կազմը լայն մասշտաբով կիրառի այս աշխատանքները տեղերում: Համագումարը մշակեց այն միջոցները, վորով պիտի յերկրի ներսում պատրաստել ընտիր և եփան խոտասերմեր՝ աղգաբնակությունը բաշխելու համար:

գ) **Անասունների ազնվացման խնդիրը.**—Մեր յերկրի անասունների վորակն ընդհանուր առմամբ չափազանց ցածր է, ուստի նրանց ազնվացման խնդիրը Հողծովկոմատի հիմնական աշխատանքներից մեկն է յեղել: Ազնվացումը կատարվում է յերկու ուղղությամբ: Մեկը՝ տեղական ցեղերի ներքին ազնվացման ուղիով, մյուսը՝ յեվրոպական «սիմենտալ» և «շվեց» տեսակների միջոցով: Համագումարը շեշտեց, վոր նախապատվություն պիտի տալ տեղական ընտիր ցեղերի ազնվացման, սակայն անուշադրություն չպետք է մատնել և յեվրոպական ցեղերի պատվաստումը: Այս նպատակի համար անհրաժեշտ է ավելի ևս ընդար-

ձախել բեղմնավորման կայանների ցանցը և կազմակերպել նոր անասնաբուժարաններ:

Համագումարը մատնանշեց այն դեֆեկտները, վոր դեռևս ունեն Պիլիվանի և Լոուս անասնաբուժարանները և նշեց այդ դեֆեկտները վերաջնելու ճանապարհները: Ծրագրված է կազմակերպել անասնաբուժարաններ Նոր-Բայազետի, Զանգեզուրի և Լենինականի գավառներում:

Այնուհետև համագումարը վորոշեց մեր յերկրում ձիաբուծութեան ունենալիք բնութիւնը և նրա զարգացման ուղիները, բեղմնավորման կայանների ցանցի խնդիրը և ձիերի տեղական տիպի մշակման հարցը:

Շեշտելով, վոր մեր յերկրի մի շարք վայրեր միանգամայն հարմար են վոշխարարուծութեան համար, համագումարը շեշտեց նաև վոշխարարուծարանի կարևոր նշանակութիւնը և լավագոյն ցեղերի ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութիւնը բուծարանի միջոցով: Այդ նպատակով բերված չեվրոպական ցեղերը պետք է դառնան լայն ուսումնասիրութեան նյութ մեր յերկրի կլիմայական և տեղագրական պայմանների տեսակետից: Պետք է հատուկ ուշադրութիւն դարձնել նաև տեղական ցեղերի զարգացման վրա:

Համագումարը շեշտեց նաև, վոր խողարուծութեան գործը արդեն դրված է կանոնավոր հիմքերի վրա: Սողարուծարանը այդ տեսակետից տվել է խոշոր արդյունքներ: Յորկշեր ցեղի կենտրոնական խողարուծարանն ունի արդեն իր ճշգրտեցը, վորտեղից տարածվում են խոզեր:

Համագումարը շեշտելով այս տարվանից կազմակերպվող ալպյան կայանի կարևոր նշանակութիւնը, ընդգծեց, վոր անհրաժեշտ է նրան ավելի լայն հիմքերի վրա դնել:

*
* *

Համագումարը պիտի լուրջ ուշադրութիւն դարձնէր անասնապահութեան արտադրանքի—կաթնատնտեսութեան կանոնավոր կազմակերպման հարցի վրա: Մեզանում կաթնատնտեսութեան կազմակերպումը դրված է նորմալ հունի մեջ: Կաթնատնտեսական արտադրանքներն իրենց սպառման համար արդեն ունեն շուկաներ: Մեր պատրաստած շվեյցարական պանիրը Սորհրդային շուկայում առաջնակարգ տեղ է բռնում: Համագումարն առանձնա-

հատուկ ուշադրութիւն դարձրեց կաթնամթերքների վորակի բարձրացման վրա: Հողթողկոմատը և Հայգյուղկոպը խոշոր ուշադրութիւն են դարձրել նրանց քանակի բարձրացման վրա, սակայն քիչ ուշադրութիւն նվիրել նրա վորակին: Անցյալ տարի կառուցված տասը և այս տարի կառուցվելիք հինգ նոր պանրագործարաններն ունեն նոր սարք, հարմարագոյն պահեստներ և լարորատորիաներ: Ամենախոշորագոյն խնդիրներից մեկը համարվեց վորակյալ աշխատավորներ (արհեստավորներ) պատրաստելու գործը: Մենք շարունակ շատացնում ենք մեր գործարանները, կազմակերպում ենք նորանոր արտելներ, հալ և թուրք գյուղացին, ուսս գյուղացու նման, կազմակերպում է արտելներ, անցնում է Եվեյցարական և Բուլեի պանրի արտադրութեան, սակայն վորակյալ, փորձված արհեստավորների բացակայութիւնը գերազանցորեն ազդում է պանրի վորակի վրա: Այս բացը լրացնելու համար աշխատանքներն ընթանալու յեն յերկու ուղղութեամբ. արդեն գոյութիւն ունեցող արհեստավորների համար Ստեփանավանում կազմակերպվել են յեռամյա կուրսեր: Միաժամանակ այս տարվանից մեր Լոուս անասնաբուժարանում, որին նակելի գործարանին կից, բացվում է մշտական պանրագործական դպրոց:

Մեր պանիրների հետագա պահպանման գործն ևս մեծ դեր է կատարում նրանց վորակի տեսակետից: Մեր բազմաթիվ արտելները հնարավորութիւն չունեն հարմար, համապատասխան պահեստներ կառուցելու, ուստի անհրաժեշտ համարվեց մի շարք շրջաններում կառուցել կենտրոնական պահեստներ, վորտեղ մեր արտելները հնարավորութիւն կունենան, մինչև շուկա հանելը, պահելու իրենց պանիրները:

Մեր Զիւ, մորալ և մյուս պանիրները կատարելագործման և վորակի բարձրացման դեպքում, արտահանութեան ապրանք կարող են դառնալ: Մեր պանրագործարաններին կից լարորատորիաներն իրենց վրա պիտի վերցնեն այդ կարևոր փորձնական աշխատանքը:

Մեղվաբուծութեան, իբրև ոժանդակ տնտեսութիւն, ունի խոշոր նշանակութիւն: Մեր համարյա բոլոր գավառները, չնչին բացառութեամբ, նպաստավոր են մեղվաբուծութեան զարգացման և ընտիր մեղր տալու տեսակետից: Մի քանի գավառ-

ներում նա արդեն ստացել է մասսայական բնույթ և գյուղացու բյուջեյի մեջ վորոշ տեղ է բռնում:

Այս ասպարիզում, նախ մի շարք գաղափարներում գործածութունից պիտի հանել քթոցները և անցնել նորաձև փեթակներին:

Յերկրորդ գործը փտախտի դեմ պայքարելն է: Անողոր պայքար փտախտի դեմ—ահա այն հիմնական հրահանգը, վոր համագումարի կողմից տրվեց գյուղատնտեսներին: Այս տարի կազմակերպվում են պետական յերկու ուրինակելի մեղվանոց և նրանց հարակից մեղվապահական կուրսեր՝ գյուղացիներից որինակելի մեղվապահներ պատրաստելու համար: Առանձին ուշադրութուն դարձվեց մոմաթերթերի գործաքանների վրա, վորոնք պիտի հատուկ կոնտրոլի լենթարկվեն Հողօրդկոմատի կողմից, վորպեսզի նրանք իրենց վորակի և եժանության տեսակետից ժառնելի լինեն մեղվապահներին, և վոր ամենագլխավորն է, նրանց միջոցով փտախտը չտարածվի:

Համագումարն ընդգծեց նաև, վոր անհրաժեշտ է արհեստանոցների միջոցով, մասնավորապես անտառից զուրկ շրջաններին, եժան գնով փեթակ մատակարարելու գործը կանոնավորել:

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՎԱՅՐԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՐԵՐԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ

Մեր դաշտավայրը յերկրի ապրանքային տնտեսության մեջ հսկայական նշանակութուն ունի: Լինելով բարձր կուլտուրաների մշակության վայր, նա վոչ միայն արտահանության համար տալիս է հում նյութեր, այլ և հնարավորություններ է տալիս ստեղծելու և զարգացնելու յերկրի գործարանային կյանքը—արդյունաբերութունը: Մեր յերկրի սակավահողութունը ևս իր հերթին խթան է հանդիսանալու՝ զարգացնել յերկրի գործարանային կյանքը:

Այս տեսակետից, ի հարկե, առաջին տեղը բռնում է բամբակագործութունը: Զուտած այն հանգամանքին, վոր դաշնակցական կառավարության ապիկար քաղաքականության շնորհիվ Հայաստանում բամբակի ցանքերն իսպառ վոչնչացել ելին, այնուամենայնիվ Խորհրդային իշխանության ձեռք առած հիմնական միջոցները հնարավորութուն տվեցին այդ կուլտուրայի մշակումը հասցնել նախապատերազմյան բարձրության: Գյուղատնտեսական համագումարն զբաղվեց բամբակագործության զարգացման հետագա հեռանկարներով և այն գործնական խնդիրներով, վորով մեր ագրոնոմիական կազմը տեղերում պիտի ղեկավարվի ու գործի առաջիկա տարում: Ներկայումս բամբակի ցանքերի տարածութունը հաշվվում է 16,000 դեսյատին: Վորոնք են մեր հեռանկարներն այդ ասպարիզում: Յեթե մենք առանց վորևէ խոչընդոտի (խոչընդոտները կարող են լինել միմիայն նյութական) հնարավորութուն ունենանք իրագործել մեր ջրաչինարարական հնգամյա ծրագիրը, այն է՝ կառուցանել մի շարք նոր առուներ—ջրանցքներ, ապա այդ տարածութունը կարելի լի լի բերեց-չորս անգամ ավելացնել և հասցնել 50 հազարից մինչև 60 000 դես.: Սակայն, նկատի ունենալով մեր ջրային պայմանները, կարող կլինենք այդ տարածությունն ավելացնել վոչ ա-

վելի, քան չորս հազար ղեսչատինով: Սակայն մեր ուշադրութեան ծանրութեան կենտրոնը պատի կազմի վոչ թե բամբակագործութեան լայնացումը, այլ նրա խորացումը:

Մեր բոլոր միջոցները պիտի ծառայեն մի հիմնական նպատակի—ավելի ևս լավացնել բամբակի վորակը և բարձրացնել մի ղեսչատինի բերքի քանակը: Փորձերը ցույց են տալիս, վոր այդ քանակը կարելի չէ յերկու-յերեք անգամ բարձրացնել:

Մեր բամբակագործն ընդհանուր առմամբ դեռ ծանոթ չէ բամբակի մշակութեան կուլտուրական ձևերին: Համագումարը մատնանշեց այն անելիքները, վորոնց միջոցով պետք է ընդհանրապես մշակութեան լավագույն ձևերը: Առաջինն որինակելի տնտեսություններ ստեղծելու հարցն է: Անցյալ տարի մեր ագրոնոմիական կազմի միջոցով բամբակագործական շրջաններում գյուղացիների տնտեսությունների մեջ կաղձակերպված ելին մոտ յերեսուցն որինակելի տնտեսություններ, վորտեղ մեր ագրոնոմիական կազմի հսկողութեան տակ և Հողօգտագործատի նյութական ոժանդակութեամբ գյուղացիութեանը ծանոթացնում ելին մշակութեան կատարելագործված ձևերին: Գյուղացիները մեծ հետաքրքրութուն ելին ցույց տալիս ղեպի այս աշխատանքները: Նրանց տնտեսությունների մեջ շարքացան աստիճանաբար արդեն ընդհանրացած յերեսույթ ե դադնում:

Կարևոր են նմանապես փորձադաշտերում կատարվող աշխատանքները: Համագումարը շեշտեց, վոր առանձին ուշադրություն պիտի դարձնել գյուղացու որինակելի տնտեսությունների վրա և նրանց ցանցն այս տարի ավելի ևս լայնացնել:

Հիմնական նշանակություն ունի նաև լավագույն սերմերի մատակարարումը: Արդեն Արագդայանում կազմակերպված ե խոշոր սերմնաբուծարան 500 դեա., այս տարի յենթադրվում ե նրան կցել 200 ղեսչատին ևս:

Համագումարը շեշտեց նաև սելեկցիոն կայանի կազմակերպման անհրաժեշտությունը: Այս տարվա ընթացքում անհրաժեշտ ե սելեկցիոն կայանի հիմք դնել:

Պարտաքանցման հարցը չափազանց ծանրակշիռ ե վոչ միայն բամբակագործութեան, այլ և մյուս կուլտուրաների զարգացման տեսակետից: Անասունների աղբը, վորպես պարարտացման նյութ, շատ քիչ տեղ ե ոգտագործվում, շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր մեր բազմաթիվ գավառները զուրկ են վառելահու-

թից, և այդ աղբը գործ ե անվում մեծ մասամբ վորպես վառելանյութ. ներկա պայմաններում դժվար ե հարկադրել գյուղացուն անասունների աղբը գործ անել իրեն պարարտացման նյութ: Ներկայումս կանաչ պարարտացման մեթոդն ե, վոր տեղական ագրոնոմներն աշխատում են կիրառել և վորը տվել ե բավական դրական հետևանքներ: Բամբակագործական շրջաններում իբրև պարարտացման միջոց կիրառվում եր չալթուկի փոփոխական ցանքսը: Սակայն մենք այժմ աշխատում ենք հիմնովին վերջ տալ չալթուկի ցանքերին—մի կողմից՝ մալարիան վերացնելու, մյուս կողմից՝ ջրի անհրաժեշտ եկոնոմիայի նպատակով: Միաժամանակ անհրաժեշտ ե որ առաջ մտածել քիմիական պարարտացման մասին, թե դրսից ներմուծելով քիմիական պարարտացման հեղուկներ և թե յերկրի ներսում պատրաստելով:

Հիմնական նշանակություն ունի նաև բամբակացաններին հեղան հաց մատակարարելը: Վորքան մեծ քանակութեամբ և հեղան հաց ներմուծվի բամբակագործական շրջանները, այնքան բամբակացանի իր ուշադրությունը կրկնուի բամբակի ցանքերի վրա, այնքան նա կհրաժարվի հացահատիկների ցանքերից: Բամբակագործութեան զարգացման խթաններից մեկը պիտի հանդիսանա և բամբակագործների կոոպերացումը: Դժբախտաբար Հայգյուղկոոպը, շնորհիվ մի շարք որոշեկտիվ պայմանների, շատ քիչ ուշադրություն ե դարձրել այդ խնդրի վրա: Անհրաժեշտ ե, վոր Հայգյուղկոոպն անցնի այս կարևոր գործին:

Բամբակի գների հարցը նույնպես եյական նշանակություն ունի: Այս հարցին պիտի մոտենալ չափազանց զգույշ, մի կողմից՝ նկատի ունենալով արդյունաբերութեան շահերը, վորի պրոդուկցիայի հեղանացումը գյուղացու շահն ե պահանջում, մյուս կողմից՝ բամբակացանների շահերը, այն չափով, վորչափով բավարար գինը հնարավորություն կտա գորգացնելու բամբակագործությունը: Բամբակը պիտի հացահատիկներից ավելի ոգտավետ լինի գյուղացու համար, այլապես նա կարող ե նորից անցնել հացահատիկների մշակութեանը:

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՊՏՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր դաշտավայրի և նախալեռնային շրջանի հիմնական արդյունաբերական կուլտուրաներից և այգեգործությունը, վորը խոշոր տեղ և բուսում մեր յերկրի եկոնոմիկայի և առանձին շրջանների գյուղացու տնտեսության մեջ: Այգեգործությունն ու պտղաբուծությունը ունենալ տնտեսական խոշոր հեռանկարներ: Համաշխարհային պատերազմը և ազգամիջյան կոիմիներն ահագին հարված էյին հասցրել մեր այգեգործությանը, առանձնապես վազի մշակության գործին: Վերջին տարիներում, շնորհիվ ձեռք առնված մի շարք միջոցների, հնարավոր չեղավ այգեգործությունը դնել նորմալ հունի մեջ և այժմ նույնիսկ ազգաբնակչությունը սկսել է նոր այգիներ տնկել:

Համագումարը ծանրացավ մի շարք խնդիրների վրա: Ամենից առաջ ֆիլլոքսերայի հարց: Ֆիլլոքսերան խոշոր ավերածությունների յի յենթարկել մեր հարևան յերկրների այգեգործությունը և արդեն բաղխում է մեր դռները: Անհրաժեշտ են մի շարք նախապատրաստական և նախազգուշական միջոցներ: Ամենից առաջ պետք է ձեռք առնել կարուկ միջոցներ, վորպեսզի ֆիլլոքսերայով բռնված շրջաններից մեր յերկրը վազեր և այլ տունկեր չբերվեն. այլ շրջաններից բերվող տունկերի վերաբերմամբ կիրառել կարանտինային և ախտահանության խիստ միջոցներ: Կարևոր է նաև ամերիկյան վազերի տնկարանների կադմակերպման հարցը. մի քանի տնկարաններ արդեն ունենք, սակայն պետք է նորերը կադմակերպել: Միաժամանակ անհրաժեշտ է հատուկ տնկարաններում փորձեր կատարել պարզելու, թե ամերիկյան վոթ տեսակները պիտի տնկել, յեթե ֆիլլոքսերան տարածվի: Այս տարի պետք է ամբողջ Հայաստանում կատարել լայն հետազոտական ուսումնասիրություն, պարզելու համար, թե կամ արդյոք մեր յերկրի վորեւե մասում, թեկուզ քիչ չափով, ֆիլլոքսերա:

Համագումարում քննության առնվեց նաև այգիները կատարելագործված ձևերով մշակելու խնդիրը և վազերի այն տեսակների տարածման հարցը, վորոնք լավագույն գինիներ կտան:

Անհրաժեշտ համարվեց փորձեր կատարել ընտրելու վազի այնպիսի տեսակներ, վորոնք ավելի կդիմանան ցրտերի:

Խաղողի արժեքը և շուկաների խնդիրը նույնպես խոշոր նշանակություն ունի այգեգործության զարգացման տեսակետից: Շուկաների խնդիրը բավականաչափ դրական կերպով լուծված է «Արարատ» տրեստի և Հայգյուղկոոպի կողմից. միութենական շուկան ևս սպասում է մեր գինին:

Այս տարվա խաղողի գներն արտոնյալ վիճակ ստեղծեցին գյուղի ունեւոր տարրերի համար: Անհրաժեշտ է շուկայում գների այնպիսի քաղաքականություն վարել, վոր նպաստի այգեգործության զարգացմանը և լինի նպաստավոր՝ չքավոր և միջակ գյուղացիության համար:

Համագումարն անհրաժեշտ համարեց այս տարի հիմնել գինեգործական-այգեգործական կալաճ՝ ուսումնասիրական նպատակով:

Մենք բազմաթիվ քարքարուտ ու ավազախառն վայրեր ունենք, առանձնապես նախալեռնային շրջանում, վորոնք չափազանց հարմար են այգեգործության համար: Անհրաժեշտ է ձեռք առնել մի շարք միջոցներ, վորպեսզի այդ հողերը դառնան պիտանի և ոգտակար, վորը հնարավոր է այգեգործության զարգացման միջոցով: Պետք է այդ հողամասերը տալ այն գյուղացիներին, վորոնք կցանկանան այգի տնկել, իրենց հողային նորմաներից դուրս, և ապա մինչև տասներկու տարի ազատել վոր և է հարկից, միաժամանակ գյուղատնտեսական բանկի միջոցով տալ յերկարատե վարկ:

Այս միջոցները հնարավորություն կտան այդ մինչև այժմ վոչ պիտանի հողերը մշակելու և ավելացնելու մեր այգիների տարածությունը: Համագումարն անհրաժեշտ գտավ, վորպեսզի այս տարվա ցրտերից փնաված այգեգործներին յերկարատե վարկ տրվի:

Պտղաբուծությունն ևս մեծ հեռանկարներ ունի. համարյա մեր բոլոր գավառներում հնարավոր է լայն չափով զարկ տալ պտղաբուծության զարգացմանը: Մեր լավագույն պտուղները կարող են մեծ չափով արտահանվել:

Այս գործի զարգացումը պահանջում է ընտիր պատվաստած տուճկեր տարածել ազգարնակութեան մեջ: Մենք առաջիմ ունենք մի տնկարան, վոր հնարավորութեան ունի մատակարարելու պատվաստած տուճկեր, վոչ ավելի, քան հինգ հազար հատ, մինչդեռ պահանջը հարյուր հազարի յե հասնում. այդ Ղարաքիլիսայի տնկարան է: Անհրաժեշտ է շատացնել տնկարանների ցանցը: Միաժամանակ անհրաժեշտ է կազմակերպել արտահանութեան գործը: Այս գործը պիտի տարվի չերկու ուղղութեամբ— թաց մրգերի արտահանութեան և պահածոների արտադրութեան: Թաց մրգերի արտահանութեան գործը լայն կերպով կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է շատացնել իզոտերմիկ վագոնների քանակը և կազմակերպել սառցարանների գործը: Այս տարի խաղողն ու դեղձը Մոսկվա տեղափոխելու փորձը տվեց փայլուն հետևանք:

Մեր պահածոները Միութեան շուկայում իրենց վորակով առաջնակարգ տեղ են գրավել. անհրաժեշտ է հիմնել ավելի խոշոր գործարաններ:

ԾԽԱՆՈՏԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՇԵՐԱՄԱՂԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Յերկու հիմնական կուլտուրաներ, վորոնք Հափաղանց արժեքավոր են արտահանութեան տեսակետից, խոշոր թափ են ըստացել մեր գյուղացու տնտեսութեան մեջ: Դրանք են՝ ծխախոտագործութեան և շերամապահութեան:

Ծխախոտագործութեանը նոր է մուտք գործել Հայաստան և ունի խոշոր հեռանկարներ: Ամենից առաջ նրա խոշոր տնտեսական դերն այն է, վոր նա մշակվում է նախալիճնային շրջանում, վորտեղ միայն հացահատիկներ են բուսնում:

Ծխախոտագործութեան զարգացումը խոշոր հեղաշրջում է առաջ բերելու այդ շրջանների գյուղացիութեան բյուջեյի մեջ: Մանավանդ, յեթե նկատի առնենք, վոր մեղանում բուսնում է ամենաբարձր վորակի ծխախոտ:

Դիտարանտեսական չերկրորդ համագումարն ընդգծեց, վոր այդ կուլտուրայի վրա անհրաժեշտ է առանձնահատուկ ուշադրութեան դարձնել և ստեղծել նրա զարգացման համար նպաստավոր պայմաններ: Ամենից առաջ պիտի շարունակել մեր ուսումնասիրական աշխատանքները զանազան վայրերի վերաբերմամբ՝ բարձր տեսակի ծխախոտի մշակութեանն այդ շրջաններում զարգացնելու համար: Վերջ պիտի տալ ցածր վորակի «Ղուլլասար» տեսակի ծխախոտի մշակութեան, վորը կարող է ազդել ընդհանրապես Հայաստանում մշակվող ծխախոտների վորակի վրա: Հատուկ ուշադրութեան դարձնել գյուղերում կանոնավոր չորանոցներ կազմակերպելու գործի վրա, վորովհետև չորանոցների բացակայութեանը նախ՝ հնարավորութեան չի տալիս ծխախոտագործութեանը նորմալ հունի մեջ դնելու և գերազանցորեն ազդում է նրա վորակի վրա: Ծխախոտագործութեան զարգացման հիմնական ազդակներից մեկն էլ եփան վարկն է: Ծրխախոտագործութեանն այնպիսի կուլտուրաներից է, վոր պահանջում է շոշափելի ծախքեր և նրա իրացումն ավելի չերկար ժամանակ է պահանջում: Դյուղացին հնարավորութեան չունի

այդ ծախքերը հողալու, ուստի վարկի պահանջը դառնում է հրամայական: Միաժամանակ, վորպեսզի տեղական ազգաբնակչությանը կարողանա ծանոթանալ ծխախոտի մշակութային կատարելագործված ձևերին, անհրաժեշտ է, վոր Հողօրդկոմատը արտասահմանից չեկած ծխախոտագործներին, մի քանի ընտանիքներով, բնակեցնի այն տեղերում, վորտեղ ծխախոտագործությունն ունի զարգացման հեռանկարներ, միաժամանակ տրամադրելով ծխախոտի մշակման տեսակետից լավ հողեր և տալով դյուրութթյուններ:

Առանձին ուշադրութթյուն պիտի դարձնել ծխախոտի հավաքելու և շուկա հանելու խնդիրների վրա:

Հայգյուղկոտպը պարտավոր է այս խնդրի լուծումն իր վրա վերցնել. անհրաժեշտ է, վորպեսզի ծխախոտագործական կոոպերացիան ընդլայնվի և ընդգրկի բոլոր ծխախոտագործներին:

Շերամապահութթյունն արդեն մկսել և դրավել նորանոր շրջաններ: Հայաստանի մի շարք գավառներ նպաստավոր վայրեր են հանդիսանում շերամապահութթյան զարգացման համար: Արտասահմանից չեկած շերամապահները առանձնապես զարկ տվին այդ գործի զարգացմանն ու տարածմանը: Շերամապահութթյունը և նրա հետագա զարգացումը մեր առաջ դրել են մի շարք խնդիրներ, վորոնք կարոտ են լուծման: Շերամապահութթյան զարգացումը սերտ կերպով կապված է թթենիների բազմացնելու ու տարածելու հետ: Չունենալով մեր սեփական տնկարանները, մենք անցյալ տարի գրսից ստացանք 200,000-ից ավելի տունկ և բաժանեցինք ազգաբնակչությանը, սակայն այս մի չնչին քանակութթյուն է այն կարիքի հանդեպ, վոր մենք ունենք:

Այս կարիքը բավարարելու համար մենք արդեն հիմնել ենք մի քանի տնկարաններ, սակայն նրանք բավարար չեն: Անհրաժեշտ է այս տարի թե՛ յեղած տնկարանները լայնացնել և թե՛ նորերը հիմնել: Մեր մշակած ծրագրով մեր տնկարանները պիտի 3 տարվա ընթացքում հասնեն այնպիսի արտադրութթյան, վոր կարողանան չորաքանչուր տարի ազգաբնակչությանը մատակարարել վոչ պակաս, քան՝ հինգ միլիոն թթենի: Առավելապես պիտի զարգացնել և տարածել թթենու տունկերի այն տեսակները, վորոնք ազդում են շերամապահութթյան ու բոժոժի վորակի վրա:

Անհրաժեշտ է մի քանի գավառներում հիմնել կենտրոնա-

կան շերամապահական կայանի բաժանմունքներ՝ իրենց հրահանգչական կազմով՝ ազգաբնակչությանը ծանոթացնելու շերամապահութթյան յեղանակներին:

Շերամապահութթյան զարգացման անհրաժեշտ պայմաններից մեկն էլ նրա վորակի բարձրացման խնդիրն է: Ամենից առաջ անհրաժեշտ է շերամապահական վայրերում կազմակերպել կատարելագործված կայաններ, վոր պակասում է մեղտնում, ապա խոշոր ուշադրութթյուն դարձնել բոժոժի տեսակավորման գործի վրա: վորը մեղանում գոյութթյուն չունի. մեր լավագույն բոժոժների արժեքն ընկնում է տեսակավորման բացակայութթյան պատճառով:

Մեր շերամապահական կայանն իր փորձնական աշխատանքներով խոշոր գործ է կատարել տեսակների լավացման գործում, և այդ աշխատանքները պիտի շարունակվեն նույն թափով և ծրագրով:

Առողջ հիմքերի վրա յե դրված սերմնարութթյունը: Մի տարվա ընթացքում 5000 տունկից մենք բարձրացրինք մինչև 40,000 տունկի: Մեր շերամի սերմն իր վորակով հափազանց բարձր է թե՛ առողջութթյան տեսակետից և թե՛ տված բոժոժի քանակի տեսակետից, նա արդեն դրավում է շուկաներ. այս տարի մենք ծրագրում ենք հասցնել 80,000 տունկից մինչև հարյուր հազարի, սակայն այստեղ մեր առաջ ծառանում է շուկայի խնդիրը: Առանձնահատուկ ուշադրութթյուն պիտի դարձնել շուկայի խնդրի վրա և շերամապահ գյուղացիներին ծանոթացնել մեր շերամի սերմի արժանիքներին: Գյուղացին այդ տեսակետից հափազանց կոնսերվատիվ է և դժվարութթյամբ է մոտենում անսովոր սերմին: Մեր յերկիրն առաջիկա տարիներում հազիվ կարողանա սպառել մի տասնյակ հազար տունկ, ուստի ուշադրութթյան կենտրոնը պիտի լինի Անդրկովկասի շուկան, ապա Անդրկասպյան յերկիրը և Պարսկաստանը:

Այս հիմնական խնդիր և մեր սերմնարութթյան զարգացման տեսակետից և այս նպատակին կարող ենք հասնել գների եժանութթյամբ և կազմակերպչական հմտութթյամբ:

Հացահատիկների կուլտուրայի ասպարիզում մի շարք անկիւններ կան. ամենից առաջ ընտիր սերմացուի մատակարարումը: Անհրաժեշտ է մեր սերմնաբաշխների միջոցով պատրաստել ընտիր սերմեր տարբեր շրջանների հողային և կլիմայական պայմաններին համապատասխան և ազգաբնակչությանը ծանոթացնել այդ

ընտիր սերմի մշակութին. հարմարութիւններ ստեղծել սերմագործ
կայաների միջոցով ցանկութեամբ սերմեր և, վոր ամենակա-
րելորդն է, ազգաբնակչութեանը ծանոթացնել մշակման կատարելա-
գործված ձևերին: Մեր ազրոնոմիկան կազմը գալստներում իր
փորձագաշտերի, իր ուրինակելի ցանքերի ու տնտեսութիւննե-
րի միջոցով պիտի ընդհանրացնի զրկած խնդիրները:

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Գյուղատնտեսութեան զարգացման հիմնական խնդիրներից
մեկն է՝ մեքենայացման հարց: Մեր գյուղացիութիւնը մեծ մա-
սամբ դեռ չի ազատագրվել իր չութից ու նահապետական գոր-
ծիքներից:

Հայաստանի գյուղացին դեռ իր տնտեսութիւնը վարում է
աշնափսի գործիքներով, վորպիսին գոյութիւն ունեն Բսենոֆոնի
որոք. պարզ է, վոր նման գործիքներով գյուղատնտեսութիւնը
իր զարգացման պրոցեսում շատ հեռուն չի կարող գնալ: Յեթն
սրա վրա ավելացնենք լծկանների պակասը, վոր գոյութիւն ու-
նի մեծ չափերով, ապա պարզ է, թե ինչպիսի անհրաժեշտու-
թիւն է ներկայացնում կատարելագործված գործիքների մուտքը
մեր գյուղատնտեսութեան մեջ և նրա դերը գյուղացու բլուջի
բարձրացման խնդրում:

Հայաստանի գյուղատնտեսական համագումարն առանձնա-
հատուկ ուշադրութիւն դարձրեց այս խնդրի վրա. քննութեան
առնվեցին այն ձեռնարկումները, վորոնք նպաստում են գլուղի
մեքենայացման և վորոշեց այն ուղիները, վորոնցով անհրաժեշտ
է արագացնել մեքենայացման գործը:

Այս գործին նպաստող գործադրված միջոցների առաջնա-
կարգ շարքին են պատկանում մեքենաների վարձակայանների
ցանցը: Համագումարը շեշտելով նրա դերը և ոգտակարութ., շեշ-
տեց մի քանի թերութիւններ, վորն անհրաժեշտ է առաջիկայում
լրացնել: Անհրաժեշտ է մեծ ուշադրութիւն դարձնել այդ ցան-
ցի լայնացման գործի վրա և լիւրկրորդ՝ բոլոր կայանները լրա-
ցնել պահանջվող ամեն տեսակի գործիքներով թե քանակի և թե
վորակի տեսակետից:

Այնուհետև կարևոր նշանակութիւն ունի յերկրագործական
գործիքների ներմուծման հարցը: Այդ գործն սկզբներում կա-
տարում էր Հոգժողկոմատը, ապա իր վրա վերցրեց գյուղատն-

տեսական բանիլը և մասամբ Հայգյուղկոոպն ու ՀՈԿ-ը: Ներկայումս Անդրկովկասյան մասշտաբով կազմված և հատուկ պետական հիմնարկութուն «Заксёлмаш» («Արդգյուղգործիք»)՝ խոշոր դրամագլխով, վորին Հայաստանի հիմնարկութուններից մասնակցում են Հոգժողկոմատը, Գյուղբանկն ու Հայգյուղկոոպը, և վորի նպատակն է մատակարարել գյուղական ազգաբնակչությանը՝ եժան և լավագույն կատարելագործված մեքենաներ: «Заксёлмаш»-ը արդեն բացել և Հայաստանում իր բաժանմունքը և իր վրա չե վերցրել մեքենաների մատակարարման գործը: Այսպիսով, յերկրագործական գործիքների մատակարարումն այսուհետև ստանում և ավելի պլանումեր բնույթ:

Սակայն մի հանգամանքի վրա համագումարն առանձնահատուկ ուշադրություն դարձրեց: Այդ մեքենաների վորակի և մեր պայմաններին համապատասխան լինելու հարցն է: Մեր յերկրի բելյեֆը չափազանց բազմազան է, նրա հողալին պայմանները գանազան շրջաններում տարբեր են, ուստի յուրաքանչյուր շրջան պահանջում է իրեն համապատասխան գործիքներ, և նրանց ընտրությունը տարբեր վայրերի համար պիտի լինի չափազանց զգույշ: Անհրաժեշտ է, վոր գավառական և շրջանային ագրոնոմիական կազմը տեղում փորձեր կատարի՝ պարզելու համար յուրաքանչյուր շրջանին համապատասխան գործիքների տիպը: այս փորձերը պիտի լինեն յերկարատև ու բազմակողմանի, վորպեսզի հնարավոր լինի յուրաքանչյուր շրջանին մատակարարել այն, ինչ վեր իրեն պիտանի չե և կտա մաքսիմալ արդյունք:

Կարևոր խնդիրներից մեկը մեքենայացման ասպարիզում, այդ՝ տրակտորիզացիայի հարցն է: Այս հարցի դրական լուծումը խոշոր նշանակություն ունի գյուղատնտեսությունը զարգացման գործում: Մեր դաշտավայրի ազգաբնակչությունը մասամբ դուրկ և լճկաններից և գյուղատնտեսական ինվինտարից: տրակտորի մուծումն այդ շրջանները դարձել և հրամայողական: Գյուղը զրկել և այդ ուղղությամբ իր պահանջները, նա պահանջում է տրակտոր, նա լայն հավատով և մոտենում տրակտորին և պիտի բավարարել այդ պահանջը, սակայն անհրաժեշտ է ծայրահեղ զգուշավորություն և մտածված գործելակերպ:

Նախքան տրակտորներ մուծելն այս կամ այն գավառը, շրջանը կամ գյուղը, անհրաժեշտ է կատարել մի շարք նախապատրաստական աշխատանքներ: Նախ՝ այն շրջաններում, ուր տրակ-

տորները մուտք են գործել, պիտի ունենալ վառելիքի պահեստներ, վորպեսզի գյուղացին ստիպված չլինի վառելիքի պատճառով որերով դադարեցնել տրակտորների աշխատանքը և այդպիսով մատնել գյուղացիությանը գործադրկություն: Այդ պահեստներում պիտի ունենալ նաև տրակտորների պահեստի մասեր: այս պահեստներ կազմակերպելը պիտի ծանրանա Հայգյուղկոոպի վրա: Պիտի պատրաստել գյուղից դուրս չեկած շֆֆեր տրակտորիստների կազմը: Անհրաժեշտ է, վոր գյուղն իր մեջ ունենա գյուղացի տրակտորիստներ: Այս բացը մասամբ լրացնելու համար Հոգժողկոմատը հիմնել է տրակտորիստ շֆֆերների կուրսեր, վորտեղ գյուղի միջից մեքենայագործությունը քիչ ծանոթ գյուղացիներ սովորում են թեորիապես և գործնականապես այդ արհեստը: Սակայն դա բավարար չե: Անհրաժեշտ է բացել կուրսերից, այդ նպատակի համար ունենալ հատուկ դպրոցներ:

Այնուհետև, իբրև անհրաժեշտ նախապայման և պահանջ, գալիս է վերանորոգման արհեստանոցների խնդիրը: Անհրաժեշտ է այդպիսի վերանորոգման արհեստանոցների ցանցով պատել մեր գյուղական իրականությունը: Այս կարիքը կա վոչ միայն տրակտորների համար, այլ և ֆուացած յերկրագործական գործիքների: շատ անգամ մի չնչին կոտրվածքի կամ փշացման պատճառով շատ անգամ մի չնչին կոտրվածքի դուրս են նետվում գործածությունից, վորթանկարժեք գործիքները դուրս են նետվում գործածությունից, վորովհետև գյուղացին հնարավորություն չունի իր միջոցով և իր գիտելիքներով նորոգել: Մշտական և շարժական արհեստանոցների կարիքը չափազանց մեծ է, մեր ունեցած փոքրաթիվ նորոգման արհեստանոցները հնարավորություն չեն տալիս այդ կարիքի մի փոքր մասն անգամ բավարարել: Թե մեր տեղական բյուջեները կազմելիս այս կարիքը պիտի լայն մասշտաբով աչքի առնել և թե կոպերացիան այս մոմենտի վրա հատուկ ուշադրություն պիտի դարձնի: Խնքնուստինքյան հասկանալի չե, վոր այդ թյուն պիտի դարձնի: Խնքնուստինքյան հասկանալի չե, վոր այդ արհեստանոցները պիտի ունենան անհրաժեշտ բոլոր մեքենաները՝ նորոգման գործը կանոնավոր կատարելու համար:

Գյուղի մեքենայացման գործում խոշոր նշանակություն ունեն մեքենայական ընկերությունները: Այդպիսի ընկերություններ սկսել են կազմակերպվել, կոլեկտիվ կերպով ձեռք բերելու համար խոշոր, թանկարժեք մեքենաներ, սակայն նրանք անբավարար են և վոչ անհրաժեշտ ու պահանջված կերպով կալուն: Այստեղ անհրապարակ պիտի գա Հայգյուղկոոպի կազմակերպ-

չախան աշխատանքը՝ բաղմացնելու այդպիսի միութիւնները և ստեղծելու կալուն, ուժեղ, ամուր՝ հիմքերի վրա զրված մեքենայական միութիւններ, վորոնք մեծ զարկ կտան տեղերի մեքէ նախացման անհրաժեշտ գործին:

6.

ԱԳՐՈՂՐՈՂԱԳԱՆԴԱՆ

Ռուսաստանի բանվորն ու աշխատավոր գյուղացին Կոմունիստական կուսակցութեան գլխավորութեամբ և մեր մեծ ուսուցիչ ընկ. Լենինի ղեկավարութեամբ կատարելով Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը, քաղաքական իշխանութիւնն իր ձեռքն առաւ: Բանվորն ու գյուղացին Սորհրդային իրավակարգ հաստատելով, ստեղծեցին սոցիալիստական իրավակարգի նախապայմանները: Այնուհետև ընկ. Լենինի լողունքը յեղավ սոցիալիստական տնտեսութիւն հիմնել գյուղատնտեսութեան և արդւունաբերութեան մեջ: Յեւ այնպէս, ինչպէս հեղափոխութիւնը կատարվեց քաղաքական շրջանակներում, նույն հեղափոխութիւնը կատարվելու չէ տնտեսական ֆրոնտում: Իհարկէ, այս ֆրոնտն ավելի դժվարին է և յերկարատև, քան քաղաքական ֆրոնտը: Այնուհետև մեր կուսակցութիւնն իր գործունեութեան հիմքում դրեց սոցիալիստական տնտեսութեան կազմակերպման գործը՝ քաղաքում և գյուղում, և իր վրա վերցրեց նրա ղեկավարութեան գործը, իր զերեկտիվները տալով Սորհրդային ապարատին, ղեկի այդ շինարարութեան ասպարեզը քաշելով ամբողջ կուսակցութիւնն իր ապարատով: Մեր կուսակցութեան համամիութենական համագումարները շարունակ զբաղվել են այդ խնդիրներով և գծել այն ուղիները, վորով պիտի ընթանա մեր տնտեսութիւնը: Մեր կուսակցութեան 14-րդ համագումարն առանձնապէս կանգ առավ գյուղի խնդիրների վրա և նշեց այն ուղիները, վորով առաջիկայում պիտի ընթանան մեր աշխատանքները:

Բացի ամենորոյա ընդհանուր ղեկավարութիւնից, վոր մեր Կենտրոնական Կոմիտեն կատարում է տնտեսական ասպարիզում, նրա Ագիտ-բաժինն այս տարվա ընթացքում հսկայական աշխատանք կատարեց ագրոպրոպագանդայի գործում: Այստեղ նա շարժման մեջ դրեց վոչ միայն Սորհրդային ապարատը, այլև կուսակցութեան տեղական բոլոր աշխատավորներին: Սա մի խոշոր

գործ եր, վոր արդունավետ հետևանքներ ունեցավ գյուղացիութ-
թյան մեջ՝ գյուղատնտեսական գիտելիքներ տարածելու գործում:
Ագրոպրոպ աշխատանքը խոշոր հետաքրքրություն առաջ բերեց
գյուղացիության մեջ, իսկ ցուցահանդեսները, վորոնք կազմակերպ-
վեցին համարյա բոլոր գավառներում, կրթիչ նշանակություն
ունեցան: Գյուղացիների մեջ առանձին հետաքրքրություն գար-
թեցրեց որինակելի տնտեսությունների առանձին ճյուղերի բա-
րելավման նպատակով նշանակված արցանակաբաշխությունը:

Այս աշխատանքը ներկայումս պիտի ավելի ընդլայնել և ա-
վելի կազմակերպված հիմքերի վրա դնել: Գյուղական ազգա-
բնակչությունը նախապատրաստված չէր ցուցահանդեսներին մաս-
նակցելու համար, նախորդ նախապատրաստական աշխատանք նա
չէր կատարել: Այդ բացն այս օրերի պիտի լրացնել: Յերկրորդ բացը,
վորի վրա շեշտում են տեղական գործիչներն՝ այդ արցանակները
իր ժամանակին չբաշխելն է. գյուղացիության վրա ավելի խո-
շոր տպավորություն կթողնի և նրանց բարի նախանձը կշար-
ժի, յեթե արցանակները անմիջապես ցուցահանդեսում տրվեն:

Ագրոպրոպագանդայի գործում խոշոր դեր ունեն կատարե-
լու պրակտիկների գործը և գյուղատնտեսական եփանագին, մատ-
չելի գրականությունը: Այս ուղղությամբ աշխատանք քիչ է կա-
տարված: «Մաճկալն» ու նրա բրուշուրները և Հոգեփղկոմատի
հրատարակած գրականությունը շատ քիչ են՝ հանդես գալով
պահանջի և կարիքի: Առանձնահատուկ ուշադրություն պիտի
դարձնել պրակտիկների հրատարակման և տարածման վրա: Միա-
ժամանակ պիտի ուժեղացնել հանրամատչելի գյուղատնտեսական
գրականության հրատարակությունը: Գյուղը գիրք և ուզում,
գյուղը սովորել է ուզում և նրան պիտի ընդառաջել լայն չա-
փով: Դրան ապացույց է այն հանգամանքը, վոր հրատարակած
գրականությունը կարճ ժամանակում սպառվում է:

Ագրոպրոպագանդայի գործում վորոշ նշանակություն ունեն
ազիտ դատերը: Կատարված փորձերը ցույց են դրական արդյունք-
ներ, ուստի այդ աշխատանքը մեր գյուղատնտեսները պարտա-
վոր են շարունակել ավելի կազմակերպված ձևով:

Հատուկ ուշադրություն արժանի լին գյուղերում կազմակերպ-
ված առանձին գյուղատնտեսական խմբակները: Նրանց պա-
րապմունքները պիտի կրեն կազմակերպված բնույթ և գյուղա-
տնտեսներն անհրաժեշտորեն նրանց հետ պիտի սխտեմատիկ

կերպով պարապեն և վոչ թե թուլցիկ. սրանք գյուղի այն կազմն
են, վորոնց միջոցով հեշտությամբ հնարավոր կլինի վոչ միայն
գյուղատնտեսական գիտելիքներ տարածել, այլ և այդ գիտելիք-
ները գործնականում կիրառել: Պիտի հրապարակ քաշել կոմսո-
մոլը, կուսակցական գյուղացիներին, բատրակներին, անկուսակ-
ցական միջակ գյուղացիությանը: Գյուղատնտեսական համագու-
մարը կանգ առավ մի խնդրի վրա ևս, վորը կարևոր տեղ ունի
ագրոպրոպագանդայի և գյուղատնտեսական գիտելիքներ տարածե-
լու գործում. դա մոգական լապտերների և սինեմաների կատա-
րող և կատարելիք դերն է այդ գործում:

Մեր գյուղատնտեսներն իրենց ագրոպրոպ աշխատանքում
մոգական լապտեր պետք է ունենան՝ իրենց ասածները ցուցա-
դրական ձևով պարզելու համար: Լավ կազմակերպված սինեման
առաջ կբերի գյուղական ազգաբնակչության մեջ մեծ հետաքր-
քրություն: Այդ ուղղությամբ կատարված փորձիկ փորձերը նրա
լավ հետևանքների գրավականն են: Այդ ուղղությամբ խոշոր աշ-
խատանք ունենք կատարելու: Դեռ մեր բոլոր ագրոտոմները մո-
գական լապտերներ չունեն. անհրաժեշտ է ունենալ սինեմա ժա-
պավեններ՝ հարմարեցրած ագրոպրոպ աշխատանքներին:

Անհրաժեշտ է կրկին անգամ շեշտել, վոր ագրոպրոպ աշ-
խատանքները կրկնակի արդյունավետ կլինեն, յեթե նրանք կա-
տարվում են գործնական ձևով և յեթե դրա հետ գուզնթաց ցու-
ցադրական գործն է առաջ տարվում:

ՎՈՐԱԿՅԱԼ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Մեր գյուղացու և բանվորի յերեխաների կրթության հարցը դրված է այժմ չափազանց սուր կերպով: Անհրաժեշտ է պարզել, թե նա ի՞նչ ուղղությամբ պիտի ընթանա և ի՞նչ բովանդակությամբ պիտի ունենա: Մանուկ սերնդի դաստիարակության խրնդիրը հսկայական նշանակություն ունի մեր չերկրի տնտեսական և կուլտուրական կյանքի զարգացման սեսակետից և անհրաժեշտ է նրա հետագա ուղիները պարզել, մշակել և ձեռք առնել համապատասխան միջոցներ:

Մեր դպրոցական խոշոր ցանցը, մեր մանուկ սերնդի կրթության ու դաստիարակության գործը, չնչին բացառությամբ, տարվում է հումանիտար գիտելիքների ուսուցման ուղիով, վորը չափազանց միակողմանի չէ: Մեր տարրական ու չերկրորդ աստիճանի աշխատավորական դպրոցները, վորտեղ ապագա սերունդըն է ստանում իր գիտությունը, կարող են ունենալ փառապարհեմանքներ, յեթե մեր ուղղության ծանրության կենտրոնը բեկով միմիայն այդ ուղղությամբ:

Վորոնք են այդ կրթության հեռանկարները Խորհրդային Հայաստանում: Այդ հեռանկարները պարզ են, վորոշ և վոշ-դրական: Այդ կրթությունը յերեխաներին կտրում է գյուղական միջավայրից ու բանվորական շրջանից, ոժտում է նրանց հումանիտար գիտելիքներով, դարձնում նրանց կիսաինտելիգենտ և ինտելիգենտ տարր: Կարող են նրանք վերագառնալ գյուղը և զբաղվել գյուղատնտեսական աշխատանքներով, պիտանի չեն նրանք մեր գործարանական աշխատանքների համար: Իհարկ է վոշ: Նրանք վորոշ դեր ունեն կատարելու միմիայն պետական ու հասարակական հիմնարկություններում՝ վորպես պաշտոնյաներ: Այնպիսի մի փոքր հանրապետություն, ինչպիսին է Խորհրդային Հայաստանը, անկարող է իր մեջ պարփակել ինտելիգենտների և կիսաինտելիգենտների մի հոծ բազմություն, վորը տարեցտարի

ավելանալով միմիայն պիտի բազմացնի գործազուրկները կադրը և դառնա սոցիալական չարիք պետություն համար:

Մեր առաջ այժմ ծագած և պրոֆտեխնիքական կրթության հարցն՝ իբրև հրամահայական պահանջ:

Մեր գյուղը վերածնվում է: Մեր գյուղի տնտեսությունը ձգնում է դուրս գալ մշակման նահապետական ձևերից, ազատագրվել միջնադարյան աշխատանքի մեթոդներից և գործիքներից: Մենք սկսում են կառուցել մեր չերկրի արդյունաբերության խոշոր շենքը, շինարարական աշխատանքներն ստացել են լայն ծավալ:

Ստեղծվում է սոցիալիստական տնտեսությունը: Սակայն այս հսկա ստեղծագործական աշխատանքի ընթացքում մենք կանգնած ենք խոշոր խնդիրների և դժվարությունների առաջ, վոր անհրաժեշտ է լուծել, հաղթահարել:

Այդ դժվարություններից ու խնդիրներից ամենակականն ու հրատապը — վորակյալ աշխատավորներ պատրաստելու հարցն է:

Թե մեր չերկրի շինարարությունը, թե արդյունաբերության հետագա զարգացումը և թե մեր գյուղատնտեսության վերելքը դրել են մեր առաջ այդ հսկայական պահանջը:

Ներկայումս ստեղծվել է վորակյալ աշխատավորները ու բանվորների խոշոր ձգնաժամ: Ահա մենք գտնվում ենք վարնան նախորդակին, շինարարական սեզոնի սկզբին: Արդեն անցել ենք շինարարության, ունենք այս տարվա աշխատանքների խոշոր ծրագիր, սակայն կանգնած ենք վորակյալ արհեստավորների բացակայության փաստի առաջ: Մեր լայն շինարարական աշխատանքների համար չկան համապատասխան քանակի քարտաշներ, վորմնադիրներ, հյուսներ, չերկաթագործներ և այլն: Մեր հետզհետե ծավալվող շինարարությունն այս խնդիրը դնելու յե ավելի լայն կերպով և վորակյալ արհեստավորների բացակայությունն անպայման կդանդաղեցնի մեր շինարարության թափությունն անպայման կդանդաղեցնի մեր շինարարության վերաբերմամբ: Բի: Նույնը կարելի չէ ասել արդյունաբերության վերաբերմամբ: մենք մեր արդյունաբերության զարգացումը դրել ենք լայն հումանի մեջ, կառուցում ենք նոր գործարաններ, չեղածները լայնացնում ենք, սակայն բավական չի ունենալ գործարան և հումանյութեր, հրապարակի վրա չեն գործարանական կյանքի հիմնական ելեմենտի, գործարանական վորակյալ բանվորի հարցը:

Գործարանը կարող է զարգանալ, կարող է շուկայի մրցմանը դիմանալ միմիայն այն ժամանակ, յերբ նա ունի պատրաստի փորձված հմուտ վարպետներ: Արդյունաբերության անպարկուշտ վորակյալ արհեստավորների բացակայությունն անխուսափելիորեն պիտի կաշկանդիչ հանգիստնա նրա զարգացմանը և դանդաղեցնի մեր տնտեսական կյանքի վերելքը:

Հապա մեր գյուղը, մեր գյուղատնտեսությունը:

Այս բնագավառում նույնպես սուր կերպով ծագած է վորակյալ աշխատավորների և արհեստավորների հարցը: Գյուղի տնտեսության ինտենսիֆիկացիան և մեքենայացումը պահանջում են հսկայական կադր, վոր պրոֆտեխնիքական գիտելիքներով ոժտված լինի, մարդված լինի գյուղատնտեսական գիտելիքներով, գործնականապես ծանոթ լինի մշակության լավագույն մեթոդներին: Գյուղին սրա հեղ միասին հարկավոր են լավ մարդված պաշտագործ վարպետներ, դարբիններ, անասնաբուժականներ, հողաշափներ և զանազան տեսակի արհեստավորներ ու մասնագետներ: Այս և գյուղի տնտեսության զարգացման պահանջը:

Նույն պահանջը դնում է տնայնագործությունը: Տնայնագործությունը հսկայական դեր ունի մեր յերկրի տնտեսության մեջ: Տնայնագործությունը մեր յերկրում ունի խոշոր հեռանկար, զարգացման լայն հնարավորություններ, սակայն նա գտնվում է սաղմային վիճակի մեջ. նրա զարգացումը դնում է դանդաղ քայլերով, շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր տնայնագործական գիտելիքները չեն ընդհանրացած, նրա վրա համարյա ուշադրություն չի դարձված և մեր տնտեսության այս կարևոր ճյուղը զգալի դեր չի կատարում մեր յերկրի եկոնոմիկայի, բյուջեյի մեջ:

Այսպիսով, մեր տնտեսության վոր ճյուղը վերցնենք, վոր մոմենտը շեշտենք, ամենուրեք հրապարակ կգա վորակյալ աշխատավորների հսկայական բացը, նրանց բացակայությունը: Մեր գյուղատնտեսությունն ու արդյունաբերությունը, մեր շինարարությունը կարող են արագ կերպով զարգանալ միմիայն այն պարագայում, յերբ այս բացը լրացվի, յերբ աճող պահանջը բավարարվի, և տարեցտարի պատրաստվի վորակյալ աշխատավորների կադր՝ հսկայական պահանջի համեմատ:

Այսպիսով, մեղանում պրոֆտեխնիքական կրթության հարցը դառում է գերակշռող, հումանիտար կրթության հանդեպ:

Տարեկան մենք մի քանի միլիոն ենք ծախում մեր դպրոցական հսկայական ցանցի վրա, վորն ունի բացառապես հումանիտար թեքում, մինչդեռ վորակյալ աշխատավորներ պատրաստելու վրա համարյա ուշադրություն չենք դարձնում: Մեր տնտեսության զարգացումն, սոցիալիստական տնտեսության կազմակերպումն անհրաժեշտ են դարձնում մեր դպրոցական ցանցի վոչ պակաս, քան հիսուն տոկոսը վերածել տեխնիքական, գյուղատնտեսական դպրոցների: Մեր գյուղական դպրոցների մեծ մասը պիտի վերածել գյուղատնտեսական դպրոցների: Մենք գյուղի յերիտասարդությանը տանում ենք դեպի հումանիտար գիտելիքները և շատ անգամ նրանց կտրում գյուղից ու հողագործությունից: Գյուղական յերիտասարդության կրթությունը պիտի տարվի այն ուղղությամբ, վոր նպաստի գյուղատնտեսության զարգացմանը: Տնայնագործական դպրոցների կանոնադրական ծառացած է մեր առաջ: Նույնը պիտի ասել արհեստագիտական ու գործարանական դպրոցների վերաբերմամբ:

Մենք տարեցտարի կառուցում ենք նոր գործարաններ, սակայն նրանց համար չունենք վորակյալ աշխատավորների համապատասխան կադր: Մեր վորակով ցած բանվորական ուժը չի կարող զարկ տալ մեր գործարանական կյանքի զարգացմանը, ընդհակառակն, նա մեր արդյունաբերությունը կարող է դնել աննպաստ պայմանների մեջ և դրանով կասեցնել մեր յերկրի լայն ինդուստրալիզացիայի թափը:

Այսպիսով մեր թեքումը մանուկ սերնդի կրթության գործում, պիտի լինի դեպի պրոֆտեխնիքական գիտելիքները: Մեր պետական ու տեղական բյուջեների խոշորագույն մասը պիտի գործադրվեն այս ուղղությամբ:

Այս մեր աճող տնտեսության ու շինարարության հրամայողական պահանջն է:

ՄԵՐ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՀԻՄ- ՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Խորհրդային Միության պրոլետարիատը և աշխատավոր գյուղացու թիվը կատարելով Հոկտեմբերյան քաղաքական հեղափոխությունը և հաստատելով իր սեփական բանվորա-գյուղացիական իշխանությունը, բնականորեն չուր ուղադրության ծանրության կենտրոնը պիտի դարձնեն ղեպի սոցիալիստական տնտեսության կազմակերպումը:

Մեր կուսակցությունը, մեր կուսակցության կոնֆերենցիաներն ու համագումարները շարունակ գծել են այն ուղիները, վորով պիտի ընթանա տնտեսության զարգացումը, նրա վերելքը:

Մեր տնտեսական կյանքի զարգացման առաջին ետապը չեղել է մեր ավերված ու քաղքալված տնտեսությունը թե՛ գյուղում և թե՛ քաղաքում—գյուղատնտեսության ու արդյունաբերության ասպարիզում—վերականգնել, հանել անկման վիճակից, դնել աստիճանական զարգացման հունի մեջ: Մի քանի տարվա համառ աշխատանքը տվել է խոշոր հետևանքներ. մենք այժմ ապրում ենք գյուղատնտեսության ու արդյունաբերության վերելքի մի խոշոր շրջան: Ներկայումս իբրև հիմնական խնդիր տնտեսական բնագավառում՝ դրված է մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիայի հարցը: Սոցիալիստական տնտեսության կազմակերպումը դարձրել է հրամայողական գյուղի և քաղաքի ինդուստրիալիզացիան և բարձրացրել է յերկրի ապրանքային տնտեսությունը: Ահա այն հիմնական հարցերը, վոր դրված են թե՛ Ժողովրդական Տնտեսության Խորհրդի և թե՛ Հոգովորդատի առաջ: Մեր յերկրը, Խորհրդային Հայաստանը ներկայումս լինելով դեռևս գերազանցություն գյուղատնտեսական յերկր, բնականորեն գյուղատնտեսության զարգացումը, նրա ինտենսիֆիկացիան ու մեքենայացումը, նրա ապրանքային ունակության աճումն ու բարձրացումն ստա-

նում են առանձնակի նշանակություն մեր Ժողովրդական տնտեսության մեջ: Այս տարվա գյուղատնտեսական համագումարը զբաղված էր մեր գյուղատնտեսության զարգացման ուղիները վորոշելու և գործնական ծրագիրներ մշակելու հարցերով:

Առաջին հիմնական հարցը, վորի վրա կանգ առավ համագումարը, դա գյուղատնտեսական շրջանացման հարցն էր: Գյուղի տնտեսությունը կարելի չէ ամուր հիմքերի վրա դնել, ստանալ մաքսիմալ չեկամուտ, բարձրացնել նրա ապրանքայնությունը, յերբ չորաբանշյուր շրջանում կմշակվի և կզարգացվի համապատասխան գյուղատնտեսական կուլտուրա: Այս տեսակետից գյուղատնտեսական շրջանացումը պիտի կազմի այն հիմքը, վորի վրա պիտի կառուցվի գյուղի ապրանքային տնտեսության վերնաշենքը: Բնական է, վոր շրջանացման (районизация) պրոցեսում անկարելի չէ Հայաստանը վերցնել իբրև մի ինքնամիփ տնտեսություն և միմիայն յերկրի կլիմայական, աշխարհագրական ու հողային պայմաններից բղխեցնել մեր տարբեր կուլտուրաների զարգացման հնարավորությունը: Սա կարող էր մեզ ձգել խոշոր սխալների մեջ: Մեր յերկրի գյուղատնտեսական շրջանացումը պիտի բղխի վոչ միայն Սնդրկովկասյան, այլ և Համափոթենական շրջանացումից: Քանի վոր գյուղի տնտեսության մեջ մեր հիմնական նպատակն է բարձրացնել նրա ապրանքայնությունը, ուստի անհրաժեշտ է շրջանացման պրոցեսում նկատի առնել միութենական շուկայի պահանջները: Սակայն պիտի նկատի առնվեն վոչ թե ներկա մոմենտի, այլ յերկարատե ժամանակաշրջանի պահանջները, վորովհետև շուկայի մոմենտի պահանջները կարող են առևտրական չլինել և առաջ բերել սպառման կրիզիս և տնտեսական քաղքալում: Քանի վոր իբրև հիմնական խնդիր մեր առաջ դրված է մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիայի խնդիրը, ապա մեր գյուղատնտեսության զարգացումը, մեր բարձր կուլտուրաների մշակությունը պիտի հարմարեցվի, ավելի շուտ բղխեցվի մեր յերկրի արդյունաբերության զարգացման հեռանկարներից: Մեր գյուղատնտեսական շրջանացման պրոցեսն անհրաժեշտորեն պիտի հաշվի առնի մեր արդյունաբերության պահանջը՝ արդյունաբերական կուլտուրաներ մշակելու տեսակետից:

Շրջանացման պրոցեսում ծառացած է մեր առաջ մեր յերկրի կլիմայական, հողային, աշխարհագրական պայման-

ների և գյուղատնտեսության տարրեր ճյուղերի ճշգրիտ, լայն ու գիտական ուսումնասիրության խնդիրը:

Մենք գյուղատնտեսական շրջանացման համար անհրաժեշտ տվյալներ չունենք, ավելի շուտ յեղածները չափազանց անբավարար են մեր հիմնական նպատակի համար: Այսպիսով՝ մեր առաջ ծառացած և ուսումնասիրության հարցը: Բացի հողային, կլիմայական ու աշխարհագրական պայմանների ուսումնասիրությունից, այս տարի գործնականապես դրված և անասնապահության, այգեգործության, բամբակագործության և գյուղատնտեսական այլ ճյուղերի ուսումնասիրության հարցը:

Մեր ուսումնասիրությունները պիտի կրեն ընդհանուր բնույթ՝ հատուկ գիտական ուժերի միջոցով. մյուս կողմից՝ ագրոնոմիական ցանցը տեղական փորձերի միջոցով պիտի տա հիմնական տվյալները: Ահա այս ուսումնասիրությունների ծրագրի վրա մանրամասնորեն կանգ առավ գյուղատնտեսական համագումարը և վերոջեց ներկա տարվա անելիքներն ու հետագա տարիների աշխատանքների ուղին:

Մեր գյուղի տնտեսության ինտենսիֆիկացիան և մեքենայացումը մեր առաջ դրել են այդ տնտեսության կազմակերպման ձևերի խնդիրը: Անհրաժեշտ և շեշտելի, վոր զարգացնել մեր գյուղի տնտեսությունը՝ անհատական տնտեսությունների շրջանակում—միանգամայն անհնարին և: Գյուղի գաճաճային, փոքրիկ տնտեսությունները հնարավորություն չունեն կիրառել մշակման կատարելագործված ձևեր, վերամշակման չենթարկել գյուղատնտեսական արդյունաբերությունը և այն չենթարկել մեքենայացման: Այդ բոլորը հնարավոր և միմիայն կոոպերացման միջոցով, ուստի գյուղի տնտեսության կազմակերպչական ձևերը պիտի ընթանան կոոպերացիայի ուղիներով: Սոցիալիստական տնտեսության կազմակերպումը գյուղում՝ իր հերթին հրամայողական և դարձնում գյուղի տնտեսության կազմակերպումը կոոպերացման միջոցով:

Անհրաժեշտ և ընդգծել, վոր գյուղում մեր աչտորվա քաղաքականությունն և՛ հենվել չքավոր գյուղացիության վրա, նրա հետ կապել միջակ խավին և այսպիսով, նրանց միջոցով, ամրապնդել քաղաքի և գյուղի կապը:

Բանվորի և աշխատավոր գյուղացու քաղաքական ու տնտե-

սական կապն անհրաժեշտ և դարձնում գյուղի տնտեսության կազմակերպման հիմքը դարձնել կոոպերացիան:

Կուլակն իր ազդեցությանն և յենթարկում միջակ գյուղացուն և յերբեմն չքավորին այն չափով, վոր չափով նա տնտեսապես ուժեղ և: Կուլակի ազդեցությունը հնարավոր և չեղոքացնել, յերը հնարավոր կլինի ստեղծել տնտեսական-կազմակերպչական նոր ձև, ավելի կատարելագործված, քան անհատական տնտեսությունն և: Միմիայն կոոպերացման միջոցով հնարավոր և ուղատարել չքավոր և միջակ գյուղացուն կուլակի տնտեսական ազդեցությունից:

Մեր հասարակական ագրոնոմիան այս տեսակետից իր ուղղություն ծանրության կենտրոնը պիտի դարձնի տեղերում իր աշխատանքները կառուցանել գյուղի տնտեսության կոոպերացման հողի վրա:

Համագումարը շեշտեց այն հսկայական դերը և նշանակությունը, վոր ունեցել և կենտրոնական Կոմիտեյի Ագրոպրոպ. Հանձնաժողովը: Կազմակերպված ցուցահանդեսները կատարել են խոշոր դեր. նրանց մասնակցել են գյուղացիության լայն խավերը, շնայած, վոր նա նախապատրաստված չի յեղել այդ աշխատանքների համար: Ներկա տարում այդ աշխատանքները կազմակերպվում են ավելի լայն մասշտաբով: Առանձնապես լավ տնտեսությունների և ցուցադրած լավ տեսակի տնտեսությունների ու մթերքների մրցանակաբաշխությունն առանձին հետաքրքրություն և զարթեցրել և հետագայում հանդիսանալու յն տնտեսության զարգացման խթաններից մեկը:

Մի կարևոր հանգամանք ևս անհրաժեշտ և շեշտելի: Համագումարը յեկավ պարզելու, վոր Խորհրդային իշխանությունը Կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ ստեղծել և անկուսակցական մասնագետների մի խոշոր կադր, վորը կապված և գյուղի հետ և վոչ միայն նպաստում և գյուղի տնտեսության ինտենսիֆիկացիային, այլ և կարողացել և լիովին ըմբռնել սոցիալիստական տնտեսության կազմակերպման անհրաժեշտ պահանջները:

Այդ գյուղական մասնագետ-ինտելիգենցիան յուրացրել և սոցիալիստական տնտեսության կազմակերպչական ձևերը և ամբողջովին կապված և Խորհրդային իշխանության հետ:

Այսպիսով, մեր կուսակցության ղեկավարությունը դարձել

ե հարազատ վոչ միայն բանվորական ու գյուղացիական մասսաների վերաբերմամբ, այլ և այն անկուսակցական խնդիրներն-ցիայի վերաբերմամբ, վորն իր մասնագիտութունը կապել ե մեր տնտեսության զարգացման հետ:

Ներկայումս մեր առաջ շեշտակի կերպով դրված ե մեր չերկրի ինդուստրիալիզացիայի հարցը: Զարկ տալ քաղաքի և գյուղի արդյունաբերությանը, ահա մեր տնտեսության զարգացման ուղին, և մեր ծրագրային աշխատանքներն այդ ուղղությամբ պիտի ստեղծեն լայն հնարավորություններ ու ձեռնարկներ: Բնականորեն գյուղի տնտեսական զարգացումը պիտի կապված լինի այդ հիմնական նպատակի հետ, գյուղը մի կողմից պիտի ինդուստրիալիզացիայի յենթարկվի իր արտադրանքի վերամշակման պրոցեսում և միաժամանակ լայն չափով հում նյութեր պատրաստի մեր քաղաքի արդյունաբերության համար: Մեր չերկրում, չհաշված հանքային արդյունաբերության և ելեքտրականության զարգացման հեռանկարները—գյուղը խոշոր դեր ունի ինդուստրիալիզացիայի գործում: Մեր չերկրը ներկայումս գերազանցորեն գյուղատնտեսական չերկիր ե, սակայն մեր կլիմայական ու հողային պայմանները լայն հնարավորություն են տալիս գյուղատնտեսության զարգացման ուղիներն այնպիսի հունի մեջ դնել, վոր նա մի շարք այլ ֆակտորների հետ զարկ տա նաև մեր գործարանական կյանքի զարգացման և ուժեղացմանը: Այսպիսով մեր գյուղի տնտեսությունն իր աստիճանական զարգացման պրոցեսում մեր առաջ իբրև կարևոր և հիմնական խնդիր դնում ե նրա ապրանքայնության (таварность) բարձրացման ու գյուղատնտեսական գործարանական հում նյութեր պատրաստելու կարևոր գործը: Այս հիմնական նպատակը, այն ե՝ մեր չերկրի ինդուստրիալիզացիայի տեսակետից՝ խոշոր նշանակությունի մեր դաշտավայրի գյուղատնտեսության զարգացումը:

Մեր դաշտավայրի տնտեսության հիմքը կազմում են թանկարժեք կուլտուրաների մշակությունը: Մեր դաշտավայրը, շնորհիվ իր տեղագրական, հողային ու կլիմայական պայմանների հնարավորություն և տալիս զարկ տալ գյուղատնտեսական արդյունաբերական կուլտուրաների մշակութին ու նրա զարգացմանը: Հում նյութերի արտադրության տեսակետից մեր դաշտավայրը բնականորեն ունի առաջնակարգ նշանակություն և թանկարժեք կուլտուրաների մշակությունը նրա զարգացման պրոցես-

սում ունի խոշոր անելիքներ մեր չերկրի ինդուստրիալիզացիայի, արդյունաբերության զարգացման գործում: Ունենալով գյուղատնտեսության զարգացման խնդրում այս հիմնական նպատակը, պարզ ե, վոր գյուղատնտեսական համագումարը պիտի գծեր այն միջոցներն ու ուղիները, վորոնք հնարավորություն կտան մեր գյուղի տնտեսության ինտենսիվ զարգացման, այս ուղղությամբ և անհրաժեշտորեն ծանրանար գործնական, առօրյա անելիքները վրա, վորոնք հնարավորություն կտան պահանջվող բարձրության վրա դնելու մեր գյուղի տնտեսությունը և ապահովել նրա հետագա լայն զարգացումը: Գյուղի տնտեսության ինտենսիֆիկացիայի ու մեքենայացման խնդիրներն անհրաժեշտորեն պիտի կազմելին համագումարի ուշադրության կենտրոնը և այսուհետև համապատասխան որդանների գործունեյության առանցքը: Ինքնըստինքյան հասկանալի չե, վոր մեր գյուղատնտեսության ինտենսիֆիկացիայի և նրա լայն մեքենայացման միջոցով մենք կարող կլինենք նյութական լայն հնարավորություններ և տնտեսական բազա ստեղծել մեր քաղաքի և գյուղի արդյունաբերության համար, նպաստել նրա զարգացմանը:

Մեր դաշտավայրի գյուղատնտեսական մի շարք թանկարժեք կուլտուրաների զարգացման խնդիրն էր քննության առնվեցին այդ տեսակետով և շեշտվեցին այն մոմենտները, վորոնք հերթական են և ապահովում են նրանց անշեղ զարգացումը, քանակի և վորակի բարձրացումը և մշակության մեթոդները: Մեր դաշտավայրի թանկարժեք կուլտուրաների մեջ առաջնակարգ տեղ ե բռնում բամբակագործությունը: Բամբակագործության զարգացումն ընթանալու չե չերկու ուղղությամբ. մի կողմից՝ ցանքերի տարածության ընդարձակման, մյուս կողմից՝ բերքատվության բարձրացման ուղղությամբ:

Ցանքերի տարածության ընդարձակումը թե՛ ներկայումս և թե՛ առաջիկա տարիների ընթացքում, սերտ կերպով կապված ե մեր ջրային գործի զարգացման հետ: Ներկայիս մեր ջրային ոգտագործվող բնությունը հնարավորություն չեն տալիս այն թափով ընդարձակել բամբակագործության տարածությունները, վորպիսին մենք ունեցանք մեր անցած հնգամյակում: Բամբակի ցանքերի տարածությունը մենք կարող ենք կրկնապատկել և չեռապատկել և նոր առուների կառուցման միջոցով կարող կլինենք նոր, հողային խոշոր տարածություններ պիտանի դարձնել

բամբակագործութեան համար: Արագդաշանի ջրային սիստեմի վերանորոգումը, Փոքր Սարգարաբաղի, Այրդ լճի, արեւելյան և արեւմտյան ղոների, Մեծ Սարգարաբաղի ջրանցքերի կառուցումը մեզ այդ տեսակետից լայն հնարավորութիւններ կտան: Սակայն խոշոր անելիքներ ունենք բամբակագործութեան ասպարիզում՝ նրա բերքատուութիւնը բարձրացնելու ասպարիզում: Բամբակի մշակման ներկա ձևերը մեզ հնարավորութիւն են տալիս ստանալ բամբակի դեռյալտինից միջին հաշվով 45—50 փութ հնդավոր բամբակ, մինչդեռ մշակութեան կատարելագործված ձևերը, մեքենայացումը և պարարտացումը հնարավորութիւն կտան բերքը բարձրացնելու միջին հաշվով 80—100 փութ:

Այսպիսով Հողօգոյկոմատի առաջ, իբրև անմիջական խնդիր, դրված է իր ագրոնոմիական կազմի և փորձնական գործի միջոցով մեր բամբակագործական տնտեսութեան մեջ առաջ բերել այդ խոշոր հեղաշրջումը: Այս բնագավառում համագումարը նշեց այն գործնական ու փորձնական աշխատանքները, վորոնք անհրաժեշտորեն պիտի կիրառվեն այդ նպատակին հասնելու համար:

Բամբակագործութեան զարգացման համար անհրաժեշտ է—ստեղծել մի շարք պայմաններ: Նախ անհրաժեշտ է բարձրացնել նրա շահավետութիւնը (рентобельность) հանդեպ մի շարք այլ կուլտուրաների: Առաջին հերթին խոշոր նշանակութիւն ունի եփան հացի մատակարարումը: Մեր յերկիրը հացահատիկներ արտադրող յերկիր չէ, մենք ստիպված ենք և շարունակ ստիպված պիտի լինենք մեր յերկիրը մուծել տարեկան մի քանի միլիոն փութ հացահատիկ: Բամբակագործութիւնը կարող է զարգանալ, յերբ բամբակագործական շրջաններին կմատակարարվի առատորեն եփան և լավ վորակի հացահատիկ, վորովհետեւ, յեթե հացահատիկների մշակութեան հանդեպ չբարձրացնենք բամբակի շահավետութիւնը, ապա բամբակի զարգացմանը նպաստած չենք կարող լինել: Անցյալ տարվա հացահատիկների մատակարարման դժվարութիւնները և մատակարարած հացահատիկների ցած վորակն ու քչութիւնը անդրադարձան այս տարվա ցանքերի վրա:

Յերկրորդ մոմենտը ինվենտարիզացիայի հարցն է. մեր ազգաբնակչութիւնը, առանձնապէս բամբակագործական շրջաններում, ընդհանուր առմամբ գուրկ է պահանջված քանակի գյուղատնտեսական ինվենտարից: Լծկան անասունների ու տրակտորների

բացակայութիւնը խիստ բացասաբար են անդրադառնում բամբակագործութեան զարգացման վրա:

Լծկան անասունների, գութանների ու տրակտորների լայն մատակարարումն այս ասպարիզում՝ հրամայողական պահանջ է:

Յերրորդ մոմենտը՝ գոյութիւն ունեցող ջրային ցանցի կանոնավորումը, նրա բեկոնստորակցիւնն է և ջրագտագործման պայմանների կանոնավորումը՝ համապատասխան բամբակագործութեան զարգացման:

Չորրորդ մոմենտը՝ բամբակագործական կոոպերացիան է: Բամբակագործների լայն կոոպերացումը, նրանց կազմակերպումը կոոպերատիվ ցանցի մեջ, հնարավորութիւն կտա ինտենսիֆիկացիայի ու մեքենայացման յենթարկել ամբողջ բամբակագործութիւնը: Բամբակագործութեան մեջ մշակութեան կուլտուրական ու լավագույն ձևերի լայն մասշտաբով կիրառելը հնարավոր է այն դեպքում միայն, յերբ մեր բոլոր բամբակագործները կենթարկվեն կոոպերացման:

Հինգերորդ խնդիրը, վոր խոշոր նշանակութիւն ունի բամբակագործութեան զարգացման տեսակետից, դա գների քաղաքականութեան խնդիրն է: Գների քաղաքականութիւնը պիտի ունենա յերկու հիմնական նպատակ. մի կողմից՝ ապահովել բամբակագործութեան շահավետութիւնը, մյուս կողմից՝ նկատի առնել մեր տեքստիլ արդյունաբերութեան կարիքներն ու շահերը՝ նրա զարգացման ու արտադրանքի եփանացման տեսակետից: Այս ասպարիզում պիտի տարվի մի հիմնական քաղաքականութիւն, այն է՝ խստորեն կրճատել ու պակասեցնել այն բոլոր վերադիր ծախքերը, վոր գոյութիւն ունեն բամբակացանից մինչև գործարան հասնելը:

Այդ ասպարիզում կատարված տնտեսման (ЭКОНОМИИ) միջոցով թե բարձրացնել բամբակի արժեքը, վորը տրվում է գյուղացուն և թե մեր տեքստիլ արդյունաբերութեան համար իր արտադրանք եփանացնելու հնարավորութիւնն ստեղծել:

Ահա այն պահանջները, վոր գնում և մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիան բամբակագործութեան ասպարիզում և վորոնց վրա ծանրացավ գյուղատնտեսական համագումարը:

Դաշտավայրի յերկրորդ արդյունաբերական կուլտուրան այգեգործութիւնն է: Այս ասպարիզում ևս կան խոշոր անելիքներ: Ա.Ռ.Ա.Ջին.—Պայթար ֆիլլոքսերայի դեմ. ֆիլլոքսերան մեծ ա-

վերածութիւններն և գործում մեր հարեան չերկրներն ալգեգոր-
ծական շրջաններում և ալժմ բաղխում և մեր դուռը:

Այս ասպարիզում առաջին հերթին անհրաժեշտ է հիմնովին
ուսումնասիրել մեր այգեգործութիւնը ֆիլոքսերայի տեսակետից,
ապա ձեռք առնել խիստ միջոցներ (կարանտինային)՝ նրա մուտքը
մեր չերկիրը արգելելու և միաժամանակ հիմնել անհրաժեշտ քա-
նակի ամերիկյան վագերի տնկարաններ և հիվանդութիւնն տա-
րածվելու դեպքում՝ պատրաստ լինել մաքառելու նրա դեմ:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ խնդիրը՝ գների վերաբերմամբ տարվելիք քա-
ղաքականութիւնն է: Մեզանում այգեգործութիւնն արտադրանքի
խոշոր մասը սպառում են պետական արդշունաբերութիւնն ու
կոոպերացիան: Ուրեմն՝ պիտի վարել գների վերաբերմամբ այն-
պիսի քաղաքականութիւն, վորպեսզի ապահովի այգեգործութիւն
շահավետութիւնը:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ խնդիրը՝ շուկաների հարցն է: Մեր ներքին շու-
կան չնչին գեր է խաղում այգեգործական արտադրանքի սպառ-
ման տեսակետից: Համաժողովենական շուկան ալ տեսակետից
մեզ համար բացել է խոշոր հեռանկարներ, ահա ալ շուկայի լայն
ոգտագործումը, մեր ամբողջ արտադրանքի արտահանումը դեպի
այդ շուկաները, սպառման կազմակերպումը և գների նպաստա-
վոր կոնյունկտուրա ստեղծելը—մեր հիմնական խնդիրներից են
հանդիսանում, և ահա այս մոմենտի վրա առանձնապես ծանրա-
ցավ գլուղատնտեսական համադրումարը և մատնանշեց ալ աս-
պարիզում ձեռք առնվելիք գործնական միջոցներն ու նրա կի-
րառման ձևերը:

ՉՈՐԿՐՈՐԴ խնդիրը՝ այգիների տարածութիւնն ընդարձակ-
ման հարցն է: Այս ասպարիզում խոշոր անելիքներ ունենք. նախ՝
մենք ունենք հողային վորոշ տարածութիւններ, վորոնք ան-
պետք են գլուղատնտեսութիւնն ալ կուլտուրաների համար, սա-
կայն չափազանց հարմար՝ այգեգործութիւնն զարգացման տեսա-
կետից: Այս հողերի ոգտագործումը, թանկարժեկ կուլտուրա ըս-
տեղծելը նրանց վրա, ինչպիսին և այգեգործութիւնը, կարևոր
նշանակութիւն ունի մեզ նման մի հողասակավ չերկրի համար:
Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է ալ հողամաս-
սերը տալ մեր այգեգործներին հողային նորմաներից դուրս, ապա-
հովել նրա կազմակերպումը չերկարատե վարկի ձևով և մի շարք
տարիներ ազատել նրանց բոլոր պետական տուրքերից. նման հո-

վանավորող քաղաքականութիւնը գերազանցապես զարկ կտա
մեր դաշտավայրի գլուղական տնտեսութիւնը:

Այգեգործութիւնն մեջ վազի մշակութիւնն հարակից խոշոր
նշանակութիւն ունի պտղաբուծութիւնը: Չնայած այն հանգա-
մանքին, վոր մեր բոլոր գավառները պտղաբուծութիւնը զարգա-
ցնելու համար ունեն չափազանց նպաստավոր պայմաններ, այնու-
ամենայնիւ այն, համեմատաբար, խիստ սահմանափակ է, չնա-
յած վոր չափազանց լայն հեռանկարներ ունի: Այս ասպարիզում
առաջին հերթին անհրաժեշտ է լավորակ ծառերի տնկարանների
լայն կազմակերպումը: Ծիշտ և, մենք ունենք մի քանի տնկա-
րաններ, սակայն նրանք չեն կարողանում բավարարել մեր գլու-
ղացիութիւնն հսկայական պահանջը: Անհրաժեշտ է տնկարանների
ցանցը լայնացնել համապատասխան մեր գլուղացիութիւնն կող-
մից տարեցտարի առաջադրվող պահանջի, և ապա անհրաժեշտ
է կազմակերպել բերքի արտահանման գործը, թե թաց մրգերի
արտահանութիւնը և թե պահածոների գործի, նրա արդշունա-
բերութիւնն կազմակերպմամբ:

Ծխախոտագործութիւնը մեզանում ունի հսկայական հեռա-
նկարներ և մեր գլուղի տնտեսութիւնն մեջ բամբակագործութիւնն
հարակից, բռնելու յե իր պատվավոր տեղը: Ծխախոտագործու-
թիւնն գերը մեր եկոնոմիկայի մեջ ավելի ևս բարձրանում է, յեթե
նկատի առնենք այն հանգամանքը, վոր նա մեր նախալեռնային
շրջանում կարող է փոխարինել հացահատիկների կուլտուրային և
դառնալ գլուղի տնտեսութիւնն մեջ ավելի շահավետ, քան հացա-
հատիկների կուլտուրան: Ծխախոտագործութիւնն զարգացումը մեր
առաջ դրել է մի շարք կարևոր խնդիրներ:

ԱՌԱՋԻՆ.—Նրա վարկավորման գործի կանոնավորման հար-
ցը: Ծխախոտագործութիւնը դեռևս սաղմնային վիճակի մեջ է,
վորովհետև Հայաստանի համար նոր կուլտուրա չէ, նրա զարգա-
ցումը անհրաժեշտ է դառնում լայն վարկավորմամբ, վորովհետև
մշակութիւնն ծախքերը խոշոր են:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ.—Չորանոցների բացակայութիւնն ազդում է
ծխախոտի վորակի վրա, հետևապես և արժեքի վրա. անհրաժեշտ
է ծխախոտագործական շրջաններում կառուցել մի շարք չորա-
նոցներ:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ.—Կարևոր է առանձնահատուկ ուշադրութիւն դար-
ձնել տեսակների վրա. փորձերը ցույց են տալիս, վոր Հայաստան

բար դնում ե արտոնների կարգավորման ու ռացիոնալ ոգտագործման խնդիրը: Մեր արտոններն ոգտագործվում են գիշատիչ կերպով և տարեցտարի կորցնում են իրենց ունակութիւնը: Հողփողկոմատն անցել ե այս խնդրի լուծմանը: Անցնելով լայն արտտաշինարարութիւն, նա աստիճանաբար մշակում ե յուրաքանչյուր արտտի ոգտագործման ձևերը, կարգն ու սխտեմը՝ դնելով նրան ոգտագործման նորմալ ու ռացիոնալ հունի մեջ: Հարակից մշակվում ե արտոններից ոգտվելու համար տնհրաժեշտ, կանոնավոր ճանապարհների ցանց ունենալու ծրագիրը:

Առանձնահատուկ ուշադրութիւն ե դարձվում արտտաշինարարութիւն ընթացքում անասնապահ ագգաբնակութիւնը ջուր մատակարարելու գործի վրա, ալն ե՝ աղբւրներն ու առվակներն կանոնավորման, մաքուր խմելու ջուր մատակարարելու գործի վրա:

Յերկրորդ հիմնական խնդիրը, վորը խոչնդոտ ե հանդիսանում մեր լեռնալին շրջանի գյուղատնտեսութիւն ինդուստրիալիզացիային, դա անասնապահութիւն քոչվորական ձևն ե, վորը գերակշռող դեր ե կատարում մեր անասնապահութիւն լեռնալին այդ հիմնական տնտեսութիւն մեջ: Քոչվորութիւն վերացումը և նստակցաց անասնապահութիւն անցնելն ևս հիմնական նախապայմաններից մեկն ե այդ շրջանի գյուղատնտեսութիւն արգլունարերութիւն զարգացման տեսակետից: Թե մեր հողաշինարարութիւնը, թե արտտաշինարարութիւնը և թե գյուղատնտեսական վարչութիւն աշխատանքները տարվում են այդ ուղղութիւնը, վորպեսզի ստեղծեն նպաստավոր պայմաններ՝ քոչվորական կյանքը վերացնելու և նստակցաց անասնապահութիւն անցնելու համար:

Յերրորդ հիմնական հարցը մեր լեռնալին գյուղատնտեսական արգլունարերութիւն զարգացման, մեր անասունների ցեղի ազնվացման, նրա վորակի բարձրացման խնդիրն ե: Քյուղատնտեսական այս խնդիրը դրվել ե հենց սկզբից և այդ ուղղութիւնը տարվում են մի շարք աշխատանքներ: Մեր մի շարք անասնարուծարանները, ցուլակայանները, ալպյան անասնաթուծական կայանն յուր բաժանմունքներով կոչված են այս հիմնական խնդիրը դրական ու արգլունավետ կերպով լուծելու համար:

Մի հանգամանքի վրա անհրաժեշտ ե շեշտել և առանձնա-

պես ընդգծել: Մեր գյուղական տնտեսութիւնները թե դաշտավայրում և թե լեռնամասերում իրենցից ներկայացնում են փոքրիկ, անուշ, մասնավոր տնտեսութիւններ և կրում են թղուկալին ընուլթ: Բնական ե, այդպիսի անհատական փոքրիկ տնտեսութիւնները վոչ մի կերպ չեն կարող զարկ տալ արգլունարերութիւն զարգարմանը: Ահա այս առաարիցում պիտի հրապարակ գա մեր գյուղատնտեսական կոոպերացիան իր կազմակերպական ամբողջ ունակութիւնը ու հմտութիւնը: Նա լեռնվան պիտի հանի հսկայական լեռանդ այդ մանր տնտեսութիւնները կոոպերացիացիալի մեջ կազմակերպելու գործում: Միմիալն արտեղների խոշոր ցանցն ու այդ ցանցի արող լայնացումն, ի հարկե մտածված կերպով, հնարավորութիւն կտա ինդուստրիալիզացիայի գործը կազմակերպել: Կոոպերատիվ միութիւնների ցանցը կազմում ե ինդուստրիալիզացիայի հիմքը: Այլ ուղիներով մեր գյուղատնտեսական արգլունարերութիւնը հնարավորութիւն չունի զարգանալու:

Մենք գծեցինք այն ուղիները, վորով ընթանալու յե մեր գյուղատնտեսութիւն զարգացման վերելքը: Յեթե անցած հընգամյակում մեր աշխատանքները տարվել են գյուղատնտեսութիւնը հանելու յուր կազմալուծված ու քալքայված վիճակից, ալա առաջիկա հնգամյակը մեր առաջ դրել ե խնդիրներ, վորոնց լուծումը սերտ կերպով կապված ե մեր գյուղատնտեսութիւն ինդուստրիալիզացիայի, ալրանքայնութիւնը լայնացնելու գործի հետ:

Մեր գյուղատնտեսութիւն լայն ինդուստրիալիզացիան— ահա ուրիա աշխատանքի հեռաբանը գյուղատնտեսութիւն անպարկուծ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի գյուղատնտեսության ուսումնասիրությունը սկզբում չեն թաղրվում եր կատարել:

ա) Հողերի ուսումնասիրությունը. պրոֆ. Զախարովի ղեկավարությամբ և

բ) Անասնապահության ուսումնասիրությունը՝ պրոֆ. Լևոնի ղեկավարությամբ:

Հետագայում ուսումնասիրության ղեկավարները փոխվեցին և

ա) Հողերի ուսումնասիրությունը կատարվեց պրոֆ. Գալստյանի ղեկավարությամբ,

բ) Գյուղատնտեսության տնտեսական ուսումնասիրությունը՝ պրոֆ. Զելենցիի ղեկավարությամբ,

գ) Դաշտաբուծության ուսումնասիրությունը՝ պրոֆ. Թումանյանի ղեկավարությամբ և

դ) Անասնապահության ուսումնասիրությունը՝ պրոֆ. Թամազյանի ղեկավարությամբ:

ՎՐԻՊԱԿ

Տպված է
Ասետրական

Պիսի լիցի
Տեական

62
35

Ս. Ս. Մարգարյան. Ստալինի գյուղատնտեսական
հին (բ. տպագր.)

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0210736

16. Հայաստանի Կոմմունիստական Կուսակցու-
թյան Կենտրոնական Կոմիտեի Ձորուղ
Պլենումի Բանաձեւերը (ապամւած) 15 »
17. Ռ. Ս. Րաբինյան.— Խորը յիշխումը անա-
սունների ժանտախտը 15 »
18. Հ. Ազատյան.— Գյուղատնտեսական բանվո-
րությունը և միջազգային կոմունիստական
շարժումը 40 »
19. Ն. Խան-Աղյան.— Ուղեցույց արդյունավետ
խողարուծության 15 »
20. Ֆերդինանդով.— Հավարուծ. և նրա ոգուտն. 20 »
21. Ս. Դանելբեգ.— Լավ և ուշ, քան յերբեք
(ազրո-պիյես) 20 »
22. Կ. Կ. Մելիք-Շահնազարյան.— Կտավատը և
կանեփը 20 »

2. Հրահանգ Հայաստանի Խ. Ս. Հանրապետու-
թյան անճառներից փայտեղեն բաց բող-
նելու համար (պաշտոնական)
25. Պրոֆ. Ա. Վ. Քալանթար.— Կաթնատու կովի
կերակրումը 30 »
26. Ս. Ս. Տրիֆոնով.— Ինչու պետք է ցիլը
շուտ անել 15 »
27. Ս. Բակունց.— Գալուստի վիկը (ազրո-պատ-
մվածք) 15 »
28. Ս. Բակունց.— Կարտոֆիլի մշակությունը 20 »
29. Լ. Սուբբոսից.— Կովի դատը (ազրո-պիյես) 20 »
30. Կ. Կ. Մելիք-Շահնազարյան.— Տիգղանեփ 5 »
31. Խ. Տեր-Ներսիսյան.— Պտղատու ծառերի
փնտառումներն ու հիվանդությունները 25 »
32. Խ. Ավգալբեգյան.— Գյուղի հողաշինարարու-
թյունը 20 »
33. Ս. Բազի.— Տրակտորը (ազրո-պատմվածք) 15 »
34. Ֆալսացի.— Խորհրդավոր տրտունջներ (ազ-
րո-պիյես) 15 »
35. Խնկո-Ապեր.— Գյուղատնտես-անասնաբույժը
և իր ազրո-պիյեսը 20 »
36. Ս. Ֆրիդլից.— Տասը պատգամ անասնապա-
հին (բ. տպագր.)

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0210736

37. Մ. Խանգազյան.—Մեղվարուծության գործ-
նական ձևանարկ 60 »

38. Ս. Բամալյան Զեբգեկյան.—Մեր գյուղատնտեսու-
թյան հերթական խնդիրները 40 »

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ ԵՆ ՅԵՎ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՒՅՍ ԿՏԵՍՆԵՆ

1. Պ. Քալանթարյան.—Գումաղրի նշանակությունը
պարարտացման գործում

2. Իս. Տեռ-Ներսիսյան.—Գումաղրը (տպագրվում է
Մոսկվայում)

3. Վ. Բոյկով — Այժմ աղքատի կոմի

ԴԻՄԵԼ՝ ՅԵՐԵՎԱՆ, Հողծովրդատն Հրատարակչության
Պետրատի կենտրոնական լեզ
գալատական գրասենյակներին,
Գալհոդրած իններին:

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.

30.291